ХРИСТОС РАЖДАЄТЬ СЯ!

З нагоди Празника Рождества Христового желаєм старорускии звичаєм усім читателям і приятелям „Свободи“, усім членам Руского Народного Союза і всім Русинам та Русинкам американьским -- Веселих Сьвят!

Редакция.

В часах Ірода царя, всі серця очікували чогось, всі лиця були в гору звернені.

І се Гавриїл обвістив Дівиці, що народить Сина і дасть Єму імя Ісус.

Надармо пукала Дівиця-Мати до дверий Вифлеемских, просячи о місце де би могла привести на сьвіт Обіцяного. В убогій стайни мусіла шукати притулища і тут у жолобі на сіні Єго положила. Пастухи убогі поклін Єму віддали, а ангели принесли людям вість добру. І мудрці зі всходу побачивши зьвізду, поспішили Єму на поклін, нездержані ні далекою дорогою, ні сирійскими пісками.

Дванайцять літ пізнійше, Єрусалимска сьвятиня переповнена була зачудованими Книжниками. Посеред них мале хлопя, повне премудрости. Вість про се розійшлась скоро між народом і серце кождого наповнилось радостію та очікуванем чогось незвичайного.

Вісімнайцять літ минуло від тої хвилї і ніхто не знає, де Він подівав ся. Чи блукав може по горах та вертепах Галилейских старалючись розвязати причину людского горя? Чи може працював враз з другими, щоб ліпше пізнати біль не лиш тіла, але і серця трудячих ся і обремененних? Чи може ходив по чужосторонних краях і містах, щоб ще ліпше пізнати, що людий болить?

Несподівано вернув до Галилеї, проповідаючи: „Покайтесь, бо наближилось царство небесне.“ Не царство сьвіта, а царство небесне. Царство основане на самопожертвованю і служеню другим; царство яке не до вподоби царям і Фарисеям, але котре повинно вдоволити усіх, що голодують і прагнуть правди. Він взяв ся за організацію суспільного строю, в якім осередком повинно було бути вмісто приватного добра — добро всіх. Підставою сего порядку мала бути Любов.

Невдовзї закликав до міліонів: „Ходіть до мене, ви всі, трудячі ся і обремененні і я успокою вас.“ Мало сповнитись велике пророцтво Ісаї: „Будуть будувати доми і мешкати в них; будуть плекати виноград і споживати его плоди. Не будуть будовати, щоб другі мешкали і не будуть сіяти, щоб другий їв.“

В нагорній проповіди подав начерк конституції нового порядку. Любов у нім мала бути не пустою фразою, але чимсь живим, тревалим.

В тім новім порядку, кого ударили в лице, мав наставити друге, а кого попросили о верхню одежу мав віддати і спідню. В тім новім устрою ніхто не мав старатись що буде їсти або пити а всі мали жити безжурним житєм наче птахи.

Завязком такого порядку, такого царства небесного, було невеличке братство складаюче ся з вибраних товаришів і Него самого. Каса у них була спільною і спільні були у них наміри та бажаня. Се братство мало опісля обгорнути весь нарід, увесь сьвіт.

Якийсь час люди слухали охотно Нового Учителя, доки не переконались, що на порозі вступленя до братства стоїть відречене ся своїх богатств, своїх привичок, утїх — себе самого. Тоді відпали від него. Старшина-ж ще підбурювала нарід против Него — називаючи Єго ворогом порядку і права, чоловіком небезпечним.

В безнастанній борбі минав час скоро, і Учитель що хотів завести справдішне братерство і рай на земли, після недавних ще окликів „Осанна“—мусів відповідати перед судом за бунтоване народа. Явив ся Цар, але люде вмісто посадити Єго на тронї — прибили его до хреста!

За брамою міста, на горі, висів розпятий Бунтар. Кілька перестрашених жінок гляділи на Него здалека очима повними сліз, а варварскі жовніри кидали кістки під Єго закровавленими ногами...

Здавалось, пропала его наука, пропала думка заснувати царство небесне на любови, самопожертвованю і служеню другим. Так ні, она не пропала, она лиш заснула на хвилю, але знов оживає. Знов встають „бунтарі“, що піднявши стяг Великого Учителя, гуртують коло себе всіх трудячих ся і обремененних та заходять ся коло заснованя царства небесного...

І їх доля не ліпша, і они зносять переслїдованя та смерть, але з тою солодкою думкою, що скорше чи пізнійше така запанувати мусить всеобемлюча і непобідима, вселюдска Любов...

-е- у.

Полатайко.

„На земли мир“.

Є люде що пишуть для хліба, є инші, що пишуть зі скуки, а є ще й такі, що пишуть для засади. Я не належу до жадної з повисших трех кляс людий і если взяв за перо, то хиба тому, щоби хоч трохи облегчити біль, який давить мое серце...

Я, як може знаете, полатайко, ая, латаю черевики і чоботи. Порозумійте мене добре, — я не швець; ся штука завдяки новомодним машинам давно вже пропала. Я, як вже сказано, простий собі полатайко: латаю, зелюю і підбиваю обуве бідних людий. Зарабляю небогато, ось стілько, що чоловік неженатий може яко тако прожити. Впрочім така сама доля і других, що належать до мого „фаху“. Зарабляемо мало, видаемо троха менче, а те що остае щадимо для тих, що мають ще менче від нас. Але досить вже того балаканя, приступаю до річи.

Було се минулого року на Сьвятий Вечір. Я вийшов на місто, щоб подихати трохи сьвіжим воздухом та поглянути на веселу товпу купуючих. Цілий день падав сніг і все було покрите прегарною білизною. Тисячі людий старих і молодих товпились по улицях і сторах а кождий веселий мов дитина і в кождого чи кождої якийсь пакунок бодай маленький у руках або під пахою. Се дарунки для своїх любих та знакомих. Той несе дарунок для дітий та жінки, сей для свої дівчини, тамта для свого нареченого, або приятельки, той знов для внуків або діда. Словом були там дарунки для всякого. І весь народ такий був радий, неначеб „давати“ було найбільшою приемностію для чоловіка.

Я не куповав жадних подарків, ні сам не надіяв ся жадного. Я недавно спровадив ся до того міста і не мав знакомих; родиниж не мав я ніякої ні тут ні в краю. Та коли я став порівнувати себе з окружаючими мене веселими людьми, якийсь сум наляг мою душу. Я почув ся одиноким, опущеним, неначе якимсь викидом суспільности, мало що не проклятим!

Спустивши в низ голову, пустивсь я на пів сьвідомо дальше вперед і зайшов таки мабуть досить далеко, бо коли опамятав ся і обернув ся назад, товпа покупнів значно прорідла і гамір притих. Я пустив ся домів.

Але заледви увійшов я два блаки, спостеріг, що якийсь старий чоловік говорить щось невиразного і слідує за мною, та все держить ся о оден крок ззаду. Був високий і добре збудований; з лиця мав бути колись гарний. Мав пятьдесять кілька літ. Єго сиве волосе і вуси були трохи за довгі; одяг на нім бідний але чистий. Ковнір підставив до гори, щоби не показати що не мае ні ковнірця ні краватки, рукави оверковта були за короткі, а его мягкий капелюх через довге уживане, видовжив ся, втратив свою давну форму. По всему видно було, що се жебрак.

Я пристанув. Він просив о поміч, яку небудь поміч: ложку страви, старий одяг або нічліг. Що небудь мало велику вартість для него, бо він не мав нічого. Говорив таким тоном як колиб бажав перепросити мене за те що живе на тім сьвіті та, що ходить по сій земли. Він був голоден і перемерз.

Тут мав я спосібність „дати“ щось, спосібність не лиш справати ближньому радість, але й заспокоїти его голод. Вправді я мав мало, але він мав ще менче. Я покликав его до найблизшого „лонч-руму“. Він скривив ся неначе хотів усьміхнутись, дякував мені і благословив мене, хоч я ему не дав ще нічого. Я обіцяв заплатити ему вечеру, дати гроший на нічліг, а на другий день рано подарувати ему свої старі штани. Я ему дав адрес свого мешканя.

В дорозі до „лонч-руму“, я завдав ему кілька питань. Показалось, що він став „тремпом“, бо его місце в фабриці, де він робив через двайцять літ з горою, заняв другий чоловік, молодший і сильнійший. Він всегда працював при одній машині. Єго не виканули з роботи за піяньство або яку небудь другу провину. Ні. Єго спіткала така сама доля яка спотикае тисячі других фабричних робітників коли постаріють ся.

Звичайно, вимовляючи їм роботу, бос говорить, тим вислуживштим свою „капітуляцію“, що они „good fellows“ і що він дуже жалуе що мусить їх відправити, але конкуренція з другими фабрикантами, що вирабляють ті самі річи, змушуе его заступити їх місця другими людьми, сильнійшими та молодшими.

Будучи занятим всегда лише при одній машині, він не знав иншої роботи і тому втративши свое довголітне заняте, міг взятись лише до такої простої роботи як копане землі, рубане або різане дров і т. п. Алеж така праця була для него тепер вже за тяжка, кромі того робітників спосібних робити сю просту роботу було в его місті подостатком і то сильнійших та молодших як він. Він подавсь до Ню Йорку, щоб знайти роботу яку умів і робити еї за яку небудь заплату, але ся подорож завела его. І тут було повно людий без роботи. Купами сиділи они по парках в дни, в ночи, літом і зимою; милосерні доми притулку були переповнені ними, а і у шпиталях було досить тих, що напів умирали з голоду. Всюди було те саме — сильнійші удержувались на поверхни, слабші падали на дно.

Ми наблизились до одного з брудних „лонч-румів“, яких повно по великих містах в дистриктах де живуть бідні люде. Підлога посипана трачинем, прості деревляні столи і крісла; одинокою окрасою столів се сільнички і начиня на перець та замащені фляшки з якимсь „сосом“. Того сосу вживають звичайно, щоби „заглушити“ смак і запах подаваного мясива. Якийсь жебручий „артист“ намазав милом на однім розбитім зеркалі, дрожачою видно рукою, „Merry Xmas!“

Коли я платив за вечеру мого товариша і давав ему пару центів, щоб міг собі нічліг заплатити, побачив я ще двох старших мужчин. Они сербали водяну „каву“ і пожирали з вовчим апетитом одноцентові недопечені рогалики. Пожирали їх хоч они не давали і не могли дати їм сили; они лиш вспокоювали на час їх голод і продовжували їх нужду.

На вид того всего, мене мов ножем в серце шпигнуло і, хоч зі встидом, але мушу признатись, що слези в очах мені стали.

Я вибіг з „лонч-руму“ на двір, на сьвіжий, холодний воздух. Тут обтер я слези і мною заволоділи инші почуваня. Я затиснув зуби і почав клясти! Що винні ті люде, що они днесь так бідні і понижені? Ониж працювали тяжко цілий свій вік а тепер вмісто мати почесть і вигоди — ось яка їх доля. Ні, се несправедливо і тій несправедливости хтось мусить бути причина.

А тою причиною се наш теперішний устрій суспільний; устрій, що спочивае на обкрадуваню і ошукуваню одного чоловіка через другого; устрій котрий терпить узаконнене злодійство, ба ні, в котрім узаконнене злодійство е житем-кровю бизнесу!

Я став роздумовати над тим скілько то літ еще мине до того часу, коли і я буду мусів жебрати по улицях о ложку страви, бо заробити еї не буду в силї. Бо і мое місце займе скорше чи пізнійше хтось молодший та сильнійший і то не тому, щоби мені зробити прикрість, а тому, що голод его змусить до того. Се знов навело мене на думку скілько людий працюе нині а скілько з них буде без праці завтра, позавтру і так дальше, і що они пічнуть з собою коли втратять роботу.

Дорога до мої хати вела попри дім одного богатого чоловіка і ось переходячи попід его вікна, почув я звуки фортепяну і звінкий жіночий голос, що розлягав ся в нічній тишині:

„На земли мир, в человіцїх благоволеніе.“

І знов нове питане заворушилось в моїм мозгу, а іменно: скілько то літ, або десяток літ, а може навить і соток літ перемине еще, заки справді настане „на земли мир і во человіцїх благоволеніе?!“

Помилуване.

Тілько коли его виштовхнули в вохку і напівтемну тюрму з глиняними стінами, і Ліванг троха в ній роздивив ся, тілько тогдї він розглядів свого товариша по нещастю, хоч голови їх вже дві години були звязані до купи косами. Це були два Хинці, котрих Европейці засудили на смерть. Там в суді, де їм обом обявили через тлумача смертний присуд, Лікванг був увесь час в стані одеревенілости, і не міг ні зрозуміти обставин европейского суда ані розглядіти свого товариша. Тілько коли Японець-вартовий, як читали присуд, повалив его ударом кольби на землю, Лікванг почув, що рядом з ним, упав і той другий, і не міг розібрати, чи він чуе стук свого серця чи чужого.

„Ми умремо“, сказав Лікванг, „така воля великого всемогутнього Шанті“ *).

„Так, через три дні наші душі почнуть переселяти ся“, відповів другий.

З дальшої розмови показало ся, що вони суть ріжних релігій, але це не зробило на них жадного вражіня. Через три дні сокира ката одітне їм обом голови однаково, як одному, так і другому. Не всеж одно, якої хто релігії?

„Мене звуть Чан-Ван“, сказав той другий, „я з над берегів Жовтої Ріки... усе мое жите був простим робітником... Я не знаю, за що мене карають... Я не воював против чужинців, я тілько ніс те, що мені давали“.

„Зі мною було теж саме“, ніби про себе проговорив Лікванг. — „Але я учив кіни**) і готовив ся зложити державний іспит. У нас стояли наші жовніри. Прийшли Німці. Була битва, велика битва... Наші втекли, і я тікав і запалив свій дім. Мене за те судили... У мене була жінка, дочка... я не знаю, що з ними. Добре, як що їх убили...“

І обхоплений гіркими думками, Лікванг упав на землю і потяг за собою і Чан-Вана, котрий почав розвязувати косу.

„Так вигіднійше буде“, говорив він, розвязуючи волосяний узел.

В віконці показав ся жовтий капелюх Японця-вартового. Показав ся і щез.

В тюрмі стало тихо. Вохкість осідала по стінах і каплями текла до долу. Лікванг лежав на землї, і его думки були далеко від тюрми. Для думок не було стін, і вони лїтали над пожарищем его далекого села, над гниючими трупами его братів, убитих кулями карательної німецкої експедиції...

Чан-Ван мовчки сидів біля него і дивив ся в куток. Що він думав в ту хвилю: чи він пригадував собі велику Жовту Річку, усіяну човнами, на берегах якої стілько праці випало его мозолястим рукам, чи він думав про свою ролю в війні Хинців з Европейцями, чи про що друге, — ніхто не знав.

Лікванг лежав. Він забув в ту хвилю усе, навіть недалеку смерть, але раптом почув, що на его руці ворушить ся щось холодне и слизьке. Він підняв голову і побачив, що по его руці лїзе червяк, гидкий сіро-зелений червяк. Лікванг тріпнув рукою і скинув его на землю.

„Мерзенна тварюко“, пробурмотів він, „ти у всякім разї скінчиш жите раніш, як я!“ Він ухопив шматок глини і хотів роздавити червяка, але Чан-Ван вхопив его за руку.

„Покинь“, проговорив він: „Може наші душі по смерти переселять ся в такогож самого червяка.*) Усе живе мусить жити“.

Лікванг не вірив в переселене душ, але переконуючий голос Чан-Вана зробив на него вражіне. Він положив шматок глини на землю і запитуючим видом подивив ся на товариша.

„Усе живе мусить жити“, сказав ще раз Чан-Ван: „Усе наповнене одним диханем всемогутного Бога... Почім знати, чим ми будем по смерти?“

„Европейці також говорять, що не треба вбивати, алеж вони вбивають“. з задумою відповів Лікванг.

„Я знаю їх... Вони торгують опієм по Жовтій Ріці“, відповів Чан-Ван: „Нас засудили також Европейці. Вони не вірять в Бога“.

„Ні, вони вірять“, відповів Лікванг: „Вони вірять в другого Бога, котрий післав Сина Свого на землю... Він учив людей любити оден другого і не вбивати, а Єго самого вбили. Але Він був всемогутний і воскрес. Я говорив з ними як був у Шангаї, я бачив навіть їх церкву.“

„Їх Бог дуже добрий, а вони... вони злі“, проговорив Чан-Ван.

Знов настала тиша.

„Він воскрес... Він воскрес...“ проговорив декілька раз сам до себе Чан-Ван, силуючись з'ясувати собі це малозрозуміле для него слово „воскрес“, котре перед смертію зробилось для него дуже цікавим і повним якогось таемничого змісту.

„Европейці вірять, що і вони воскреснуть завдяки Єго доброті“, казав далі Лікванг. „Я богато говорив з ними, і вони переконували мене не вірити нашому Богови“.

Чан-Ван нічого не відповів, він сидів, як і до того, з лицем наче задеревянілим і все дивив ся в куток. Чи він думав про таемниче для него слово „воскрес“, чи про те, що воскреснуть одні тілько Европейці, а его душа по смерти переселить ся в якогонебудь зьвіра, — нічого не мож було відгадати на его задеревянілім лици. Але він усе думав. Думав і Лікванг.

Обом вязням здавало ся, що вони доторкнули ся до занавіси, за котрою ховала ся велика недосягаема для них тайна, перед котрою туманіло усе, чому тілько до того часу учили їх попи, як їхні, так і европейскі. Але разом з тим вони доторкнули ся і до всесьвітної людскої брехні. Лікванг перший висловив те.

„Европейский Бог учить не убивати“, сказав він. а вони убивають і говорять, що вірять ему, і других учать вірити. Це — брехня. Якби не було цієї брехні, усі вірилиб в европейского Бога.

„Я знаю Европейців“, знов заговорив Чан-Ван: Вони торгують опієм на Жовтій Ріці... І вони воскреснуть?... Це, значить, смерти і для так великих грішників нема?!... Чи може гріха нема?! Якже це, ні гріха, ні смерти нема? проговорив з обуренем Чан-Ван і подививсь, наче питаючи, на Ліканга. Але той нічого не міг відповісти ему.

Час ішов... Скілько его пройшло: година, дві, три, — про те не знали вязні. Сидячи на землї, вони наче закамяніли. Настав вечір, в тюрмі пропав неясний сірий сьвіт і замінив ся повною темрявою.

Вартовий-Японець загремів замком дверей, і щось шлепнулось об підлогу. Двері знов замкнулись. Вязні не ворушились. Вони знали, що це їм кинули шматок гнилого, вонючого мяса, яким в Хинах годують

*) Шанті — так звуть Хинці бога.

**) Кіни — книжки в яких уложена вся державна наука Хинців.

*) У Хинців є релігія після якої душі умерлих людий переходять в ріжних зьвірів і навить гадів. І так з одної твари в другу аж доки не очистять ся від усіх гріхів і аж тоді ідуть до Бога.

вязнів. Раж за дорогий для них, та і чи не все одно, чим годувати чоловіка, засудженого на смерть.

Наступила і пройшла перша ніч. Пройшла перша доба. Тільки дві доби лишало ся їм до смерти. Вони то сиділи, то лежали і вже більше не балакали оден з другим. Лікванг страшно хотів тільки одного, щоб час ішов, яко мога, швидше, щоб минуло ся це чекане, тяжше, як сама смерть.

Пройшла ще одна доба.

„О, як довго ще чекати! Я не витримаю муки чекання!" стогнав Лікванг.

Чан-Ван не відповів нічого; він лежав на землі як і в той день, як йому читали смертний присуд. Ліквангови здавало ся, що він уже мертвий, і в душу йому закрало ся щось, подібне до заздрости. Він доторкнув ся до него рукою. Той ворухнув ся, але не підвів голови і нічого не сказав.

Знов загреміли двері, знов кинули їм шматок вонючого мяса. А те мясо, що їм кинули раніш, гнило і воняло, і вони не могли его ані викинути, ані з'їсти.

Настала ніч. Раптом підскочив Лікванг з землі. Єго обгорнула шалена лютість. Він драпав нігтями стіну, бив кулаками в двері і кричав, щоб его або вбили, або випустили на сьвіжий воздух, що він не може вже довше терпіти. Чан-Ван також прилучив ся до его крику. Вони обидва метались в своїй ямі, потрясаючи воздух криками, кличучи до себе на поміч і Шанті і европейского Бога. А вартовий-Японець уже подавав гвалтовні свистки, і до него бігла на поміч сторожа.

Обох вязнів тяжко побили кольбами рушниць, звязали, кинули на землю і загрозили заткнути і завязати коноплею роти, як що тільки вони еще будуть кричати. Тепер вони лежали зі звязаними ногами і руками і вже не могли і поворухнути ся. Тяжко побиті, два дни не ївши, вони обезсиліли і впали в непритомність.

Наступило, нарешті, рано.

Коли перше сонішне проміне продерлось крізь щілину в дверях і розігнало в тюрмі темряву, Лікванг з трудом підвів голову і промовив:

„Скоро..."

Чан-Ван лежав з закритими очима і не ворушивсь. Лінкванг почав рахувати хвилї.

Раптом десь дали ся чути кроки, близше і близше; гремить желїзний засов, через відчинені двері в тюрму вриваєть ся сьвітло. Японьский жовнїр, побрякуючи шаблею, спускаєть ся вниз по драбині до них. Лікванг підняв голову прочитав якусь молитву, і силував підвести ся. Він готов. Чан-Ван також підняв голову. Жовнїр зупинивсь на остатній ступені і проговорив, скрививши ся від страшно вонючого запаху:

„Ви, паскудні черви! Суд об'являє вам, що ваша кара відкладаєть ся на два тижнї. У Европейців тепер велике сьвято Рождество їхнього Бога, і вони не хотять осквернити его вашою поганою кровію. Вам дають милість: ви будете жити ще два тижнї.

Стони були відповідю на ці слова. Жовнїр пішов. Двері замкнулись, і в тюрмі знов зробило ся на півтемно.

„Великий Шанті", простогнав Лікванг, „за що вони знущають ся над нами!? Вони брешуть нам перед нашою смертію і хотять примусити нас повірити, що вони милостиві і що вони вірять своєму Богови. Вони брешуть своєму Богови. Не вір їм, їхній Боже, не вір, що вони милостиві, і пішли нам смерть... Пішли нам смерть ради твого рождения!"

Чан-Ван дивив ся на Лікванга з таким-же самим тупим деревяним виразом лиця, і по его лици текли слези.

X.

А. Серафимович.

Кара.

I.

Було холодно. З сірого зимного неба падали сніжинки, і острий вітер, ні на хвилю не зупиняючись, уперто дув зі сходу, піднимаючи з леду то там, то тут сніг і розпорошуючи его у воздусі. Де не глянеш, скрізь пустинно, рівно і біло. Тільки взаду темніли невисокі глинясті кручі морського берега, розмиті і нерівні, з легка припорошені снігом.

В величезних санях, наладованих сітями, шнурами, сокирами, дручками, „стрекачами" для проломування леду, теплою одежею, припасами до їдження, казанком для варення страви, поліпами дров, прихилившись до заду, дрімав укритий теплим кожухом та повстю, дід. Молодий хлопець сидів на передку, звісивши з саний обуті в повстяники ноги. Пара невеликих коний бігли рівно і бадьоро, не зупиняючись, значить, що ще довго прийдеть ся так бігти.

Хлопець не керував кіньми, а засунувши під себе кінці віжок, прихилив ся до саний і глибоко засунувши руки в рукави, задумчиво, дивив ся під передок, як під полозами саний сніг неустанно біг все в одну сторону.

Іноді він повертав ся в санях, ховаючи від вітру то спину, то бік. Єму нічого було робити, і було холодно і смутно. „Так тебе на скрізь і продуває!" говорив він сам з собою. „Давна річ, і дме, і дме, і дме!" Іноді він, щоб зогріти ся, сплигував з саний і біг рядом з кіньми, а іноді ішов кроком, а потім мусів бігти, що було сили, щоби догнати далеко випередивші его сани.

Берег уже давно пропав з виду, кругом курила ся біла рівнина. Здавало ся, що це був степ, рівний і гладкий, але то було море.

І наче в доказ того, перериваючи смутну одноманітність окружаючих обставин і стан смутку Микити (так звали хлопця), загремів з страшною силою якийсь наче громовий грохіт і важко покотив ся від краю до краю по всій рівнинї. То лїд тріс від морозу.

Микита узяв в руки віжки коні, насторожили уха, заснувший в санях рибалов пробудив ся, виставив з під повсти голову і почав озирати ся.

„Де? В переді, чи з заду?" спитав він Микиту.

„В переді", відповів Микита, придивляючись наперед.

Перед ними кроків на сто посеред білого снїгу темніла водяна полоса, котра тягнулась аж до самого краєвиду. Коли підїхали ближче, побачили, що щілина має близько 10 кроків ширини.

Микита зліз з воза, обійшов коний, поправив дугу, і сказав:

„Що ж? Видно, треба рубати... Деж її обїхати: протяглась, скілько тільки видно".

Із саний, піднявши повсть, виліз бородатий, з сідиною, плечистий, міцний дід, років біля пятидесяти, підійшов до щілини і уважно обдивив ся навколо.

„Нічого робити", сказав він, „прийдесь рубати. Ото лихо — скілько часу марно згаємо!..."

Вони дістали з саний сокири і „стрекачі" і почали вирубувати в ледови, біля самого краю щілини велику чотирокутну кригу. Відділивши її від решти леду, вони вивели її на воду поперек щілини так, що вона кінцями обперлась об краї леду з обох боків щілини і перевели через неї коний з санями, як по мосту, і поїхали далї.

Микита усів на переді, а старий знов заліз під повсть. Але не встигли вони проїхати і сотні кроків, як знов розвіс ся гук тріснувшого майже під самими ногами коний леду. Коні полохливо шарахнулись в сторону, щілина швидко розходила ся. Хлопець і старий поспішно зіскочили з саний, щоб не дати їй зовсім розійтись, насунули сани, скілько тільки було можна на коний, так що хомути у них опинили ся зовсім на головах, вскочили в сани, тюкнули і стебнули коний. Коні кинулись і зовсім з санями перенеслись через загрожуючу темнївшу в щілині воду.

Знов поїхали далї. Старий лежить під повстю і прислухуєть ся, чи не тріскаєть знов де-небудь лїд. Єго почало непокоїти, як би не перемінив ся вітер: тоді в які-небудь три-чотири години геть поламає увесь лїд і понесе кусти їх по морю. Але зловіщих гуків більш не було чути, лише в санях шумить вітер та полозки саний риплять по снїгу.

Старий троха заспокоїв ся і почав думати про те, про що звичайно думав, коли не був нічим занятий: про газдівство, про рибу, про сіти, про те, що треба того а того купити, скілько треба наловити риби, щоб „обернути ся", то є удержати себе і заплатити податки, про те, що не треба наперед рахувати, скілько піймаєш риби, бо тоді нічого не піймаєш. Потім він став вираховувати, скілько прийшлось єму за червону рибу і скілько за судаків. Судаків він сподав добре, а червону рибу продешевив. І як тільки він згадав про те, у него зараз „занудило у самій души", як він сам казав. Старий всїми способами беріг гроші, і найменьша втрата завдавала довго его мучила. Єдиний спосіб заробляти гроші для него, був рибоповний промисл, а через те і всї его думки гуртували ся на нїм. Від самого дитинства, скілько він себе зазнав, він нічим другим не займав ся. Увесь сьвіт для него гуртував ся на цім мутнім морі з низькими глинястими берегами. Усї міста, які істнують на сьвітї, він уявляв собі в видї Ейска, Ростова, Таганрога, Маріуполя*) та і тих частин, де знаходив ся рибний торг. „Расею" (Росію), про котру часом приходило ся єму говорити, він уявляв собі в видї кубаньских, донських і днїпровских степів, котрі з усїх сторін насунули ся на Азовське море. В самім морі він знав кождий куток, кожду мілину. У всяку погоду в день і в ночи він „ходив" в барказі**) без компаса і нїколи не блудив. Знав, коли і яка риба ловить ся, де вона тримаєть ся гуртами, і немилосердно єї нищив гаками і ріжними другими недозволеними знарядами, говорючи, що риба — то Божий дар і що її вистарчить на всїх, хоч остатніми роками він усе частїйш і частїйш жалів ся, що риби стало менш і що рік з роком вона усе гірш ловить ся. Родина у него була велика: вісїм душ, — з них пять синів, котрі робачили разом з ним. Поки діти були маленькі, родина терпіла страшну нужду, майже жебрацтво. Купити власний барказ і власні знаряда, не було змоги. Газда ходив на риболовні заводи простим робітником-поденщиком. Сяк-так однак з великими усилями удало ся єму купити власні знаряди, алеж в першу-ж зиму сїти вмерзли в лїд, лїд поломало, занесло разом з сітями в море, і усе загинуло. Довело ся знов брати ся за поденщину. Так було де-кілько разів. Але, як дїти підросли і почали допомагати, родина підправила ся: купили свої знаряди, два баркази і двоє коний для зимового рибовства.

У старого була і своя хата на березї. Він вибрав собі і гарну місцину на пустинній березі, наробив сам саманих*) цеглин і поставив хату. Але через декілька років сусїдне грецьке село, котрому належала берегова земля, примусило его убрата ся звідтам з своєю хатою. Старий не признавав жадних судів, він казав, що біля моря земля Божа, що держава дозволила селити ся там усїм мужикам, щоб вони ловили рибу на пожиток усьому християнському народови, що без риболовів усї зістануть ся нехристами, бо будуть їсти у піст мясо. Кінчило ся тим, що прийшли поліційні урядники з робітниками і розкидали єму хату. Упертий старий трохи відступив від тої місцини і поставив знов хату. З нею почалась таж сама історія.

Не вважаючи на свою скупість, він завжди перший приходив з помічю, як тільки у якого риболова лучало ся нещасте. Прибіжать, скажуть, що хто-небудь утопив ся, або его затерло ледом, або понесло на ледині у море, і він там замерз, старий зараз же наладує кого-небудь зі своїх синів мішком з рибою і їде до родини загинувшого. Але грішми він нїколи не спосібляв, тільки натурою.

Синів своїх він тримав в строгім послуху, він не дозволяв їм анї курити анї пити; хоч собі раз в два-три місяці розрішав „погуляти", однак дома нїколи не пив, а ішов до міста і там упивав ся.

Перетерпів він на своїм віку немало: двічи він топив ся на залитім водою барказі, і его цїлу добу носило по морю; раз затерло ледами, і его ледви уратували товариші; а раз его понесло на ледині разом з саньми і з кіньми в море. Коні замерзли, сани затерло ледом, і він лишив ся оден на ледині. Навколо шуміло і кипіло море, а над головою низько висїло сїре небо. Чотири дні носило его по морю. Він жував свої чоботи, їв снїг, але, коли побачив, що ратунку нема, лїг на лїд і залишив бороти ся зі смертю. Одеревнївшого і непритомного его побачили з корабля і зняли з ледини. В шпиталї єму відтяли пальці на лївій нозі і праве ухо. І — дивно — від того часу він іноді чув, що у него нїби то пальці свербіять на лївій нозі і праве ухо. От і тепер. Старий завважав, що це завжди на зміну погоди, і неспокійно підняв повсть і оглянув ся навколо.

Коні понуро стояли. Вітер все еще дув, а недалеко самітно сторчали вбиті в лїд коляки, і маленькі прапорці тріпотіли на їх верхах. Вони означали місця, де були поставлені сїти.

Старий і Микита дістали сокири і пробили ополонки, котрі затягло ледом. Стали вибирати сїти, але там нїчого не було. Старий хмурив ся і бурчав. Єму було підозрілим, що в сїтях не було анї одної риби. Сусїди-риболови, котрі вертали ся з моря казали, що риба йде добре. Спустили знов сїти, сїли в сани і поїхали далї. Проїхали верстви зо дві, знов показали ся вбиті в лїд коляки з тріпотївшими на них за вітром прапорцями.

Старий звелїв Микиті зупинити ся, а сам, уважно обдивляючись навколо, пішов до ополонків. Тут він опустив ся біля них на коліна і почав мацати голою рукою по снїгу і по краям ополонки, потім підвів ся і гукнув Микиту. Той поспішно підбіг.

— „Що; може був?" проговорив він.

— „**Був** і навіть недавно — ополонку ледве тільки встигло затягнути ледом, ледок зовсїм ще тонкий".

— „Слїдів не видно?"

— „Слїдів і не буде видно, бачиш, який вітер — усе замете. **Він** і час такий вибирає. Тепер давай „засиплемо" сїти, і кинемось тогді до самих крайніх — може там накриємо **его**.

І старий і Микита поспішно повитаскували із саний привезені сїти, сокири, сїкачі і стали рубати в ледї нові ополонки. Вони робили з напруженем, і цїлі тучі ледових бризок летїли з-під сокир, обкидаючи їх лиця і одежу. Нарешті у Микити сокира з цїлим топорищем увійшла в лїд, і звідтам фонтаном ударила вода, розливаючись по леду. Вирубали ще десять ополонок. Лишало ся тільки „сапати" сїти — сама тяжка і неприємна робота.

Микита притягав до кінця довгого дручка линву, котрої другий кінець був привязаний до сїти, опустив дручок в крайню ополонку і почав голими руками в воді направляти его так, щоб він під ледом пройшов як раз до другої ополонки. В холодній ледяній воді руки зразу закостенїли, а коли виймав з води, то вітер нестерпимо пік їх морозом. Було так холодно рукам, що Микита робив над собою незвичай-

---

*) Міста на березї Азовского моря.

**) Човен у морских риболовів.

*) „Саманими" цеглинами звуть цеглини, зроблені з глини перемішаної з соломою.

ні усиля, щоби ватримати і не покинути усе. Старий гаком лапав у другій ополонці кінець дручка і коли, нарешті зачепив его і затримав, Микита міг троха відогріти руки. Він вскочив, поспішно витер їх об кожух, і люто, що було сили, почав махати ними у всі сторони і бити себе по полах і по плечах.

А над сніговою рівниною швидко вечеріло. Небо стало чисте, і на нім показав ся круглий, білий місяць. Смерком ці двоє людий, коні і сани здавали ся ще більш одинокими, загубленими серед безлюдної пустинної рівнини, над котрою як і перше проносив ся морозний вітер.

Микита не зогрів рук, але вони хоч троха відійшли. У пальці страшно кололо. Знов треба було здіймати рукавиці і лізти голими руками у ледяну воду. І Микита, увесь тремтячи від морозу, знов почав возити ся з дручком у воді, проганяючи его під ледом через усі ополонки, в котрих старий ловив той дручок гачком. Нарешті друк пройшов в остатню, звідки его і витягли. Микита прибіг до цієї ополонки і почав швидко вибирати з неї линву, котру притягнув зі собою друк. Вода бігла з линви Микиті за рукави і намерзала там на вовні кожуха і на сорочці. Старий стояв у першої ополонки і спускав у воду зложену на леду сіть, акуратно росправляючи еї і витягуючи. Але ось у Микити линовка скінчила ся, і з під леду показала ся сіть, котра простягала ся по-під ледом кроків на сто. Микита перестав вибирати і закріпив кінець до вбитої в лід коляки. Потім вони зі старим знов вхопили сокирй і почали швидко, щоб зігріти ся, знов у другім місці рубати ополонки. Після цього Микита знов почав бовтати ся голими руками в воді, просовуючи дручок від одвої ополонки до другої і з виразом роспуки на лиці поглядав на старого, коли той не зразу лапав дручок. Він вже не чув своїх рук, і пальці его не розгинали ся. Він усе частійш і частійш починав відогрівати руки, але як тілько він знов брав ся до роботи, мороз, робивший ся проти ночі усе зліщим і зліщим, лединив его руки до самих кісток; муки холоду робили ся нестерпимими. Так вони робили в протязі кількох годин.

Уже давно настала ніч. Коні промерзли і нетерпеливо переступали з ноги на ногу, іноді повертаючи голови до газдів і злегка ржучи.

Скінчивши роботу і поставивши шість нових сітей, риболови уложили усе в сани і поїхали. Промерзші коні пішли швидко. На цей раз старий правив ними. Микита-ж заліз під повсть, але і там він не міг зігріти ся. Єго трусило, зуби стукали; здавалось, холод проник внутр него, в мнї трусилось усе.

— „Може, змерз?“ спитав старий.

— „Змерз.“

— „Біжи!“

Микита виліз з саний і пустив ся за ними бігом. Він утомив ся від роботи, а промерзші коні швидко несли сани, він робив великі усиля, щоб не відстати, спотикав ся, загрузав в снїгу, але все таки біг. І тілько коли почув, що зовсїм став вибивати ся з сили, і що від знемоги ледве дихав, він вскочив в сани і заліз під повсть. Приемне тепло стало розливати ся по его тілови. Старий поганяв коні і пильно придивляв ся в іскраву, залиту сьвітлом місяця далечінь. Скрізь було пусто, але він усе чогось чекав, що ось-ось щось зачорніе в далечині. Проїхали кілька верст. Коні зогріли ся і пішли тихо. Старий перестав придивляти ся в далечінь і сидів, замислившись. Але якось він підняв голову і... остовпів. Кроків на триста вправо від него стояв кінь, запряжений в сани, а недалеко від саний чоловік копав ся і щось робив в леді. Він, здавало ся, не завважив, під'їхавших, захоплений своею роботою.

— „Микито!“ проговорив старий здавленим шепотом.

Микита висунув з-під повсти голову.

— „Дивись, **він**!“

Микита вискочив з-під повсти, як ужалений.

— „Тихо!“ прошептав старий і зібравши віжки, раптом погнав коний, що було сили. Вони понеслись до чоловіка, котрий щось робив в леді.

II.

Коли Петро Дранько повернув з війска, треба було братись за упорядкуване свого газдівства. Батько его умер, жінка з дїтьми ходила на роботу ради хліба, і у Петра, крім рук, нічого не було. Він тож пішов в наймити, а літом ходив на риболовні заводи. Але, нарешті, наскучило ему таке жите, і він намислив завести власне газдівство. Зібрав він з жінкою кількадесять рублів, купив собі старенький баркас і почав „рибачити“. Але в першу-ж зиму лучилось ему нещасте: вмерзли его сіти. Коли лід від морозу товстіе, то буває, що сіти, котрі знаходять ся під ледом вмерзають в него, і відідрати їх уже нема жадної спромоги. Це буває усякому риболовови, але у Петра не було запасних сітей, і він розорив ся.

Коли Петро, побачивши, що его сіти пропали, похмуро вертав домів, навколо було пусто. Раптом кінь его провалив ся передніми ногами в ополонку. Петро устав, ослобонив коня і почав обдивляти ся, чи не порвав сіти. Він потягнув за линву — сіть вийшла з-під леду, була ціла, і в ній заблищала риба. Вид риби зразу пробудив Петра хижого риболова-мисливця. Він усе забув і почав вибирати сіть. Вона була повна риби. Він накидав на лід цілу купу. І тілько коли він випорожнив сіть, він почав зі страхом озирати ся. Але навколо нікого не було. Тогдї він кинув ся до других сітей, котрі також були повні риби. Певно, тут пройшов косяк. І Петро накидав риби повні сани, не міг навіть усієї повезти і де-яку частину покидав назад в море, і поїхав. Мороз затягнув ледом ополонки, вітер замів снїгом сліди, і ніхто не довідав ся про Петрові одвідини.

Петро продав рибу, і не тілько купив собі нові сіти, але у него лишили ся ще і зайві гроші. Він рішив знов честно рибачити, і не заглядати в чужі сіти. Але в перший же виїзд не міг стримати ся і знов набрав з чужих сітей риби. Жите Петрове змінило ся: ему стало жити лекше і веселійш. Він почав часто заглядати до корчми, піячив по цілим тижням, і був певен, що і завтра і позавтрьому дістане гроший. Поволі він зробив ся патентованим „ледовим злодієм“. Це був дуже небезпечний фах. Риболови добували собі хліб суворою, тяжкою і небезпечною працею. Коли вони їхали зимою на лід, ніхто не був певен, що не вернеть ся з відмороженими руками і ногами, або й навіки не лишить ся в морі. Ніхто з них не був певен, що завтра не стратить усі свої знаряди, коні, сани і усе що потрібно для риболовства. Через те вони з такою ненавистю відносились до злодіїв чужого улова, котрі так легко забирали собі чужу добич, котра добувала ся тяжкою працею. Риболови розправляли ся з ними так же, як селяне з конокрадами, коли ловили їх на місци злочину.

Поволі Петро зробив ся нахабним і сьміливим злодієм. Для виду він мав сани, коні і все потрібне для риболовства і ставив в ріжних місцях сіти. В дійсностиж він стежив за тим, де хто ставив сіти, і їздив забирати з них рибу перед самим приїздом газдів, при чім забирав не все, а частину лишав, щоб не було підозріня. Він так призвичаїв ся до свого злодійства, що робив уже цілком спокійно.

І сьогоднї він об'їхав цілий ряд сітей і в той час працював над остатніми. Біля ополонки лежала велика купа риби. Він так був захоплений своею роботою, що і не чув, як до него підлетїли два риболови, і тілько коли удари копит рознеслись уже зовсім близько, Петро, наче над ним грім вдарив, скочив і кинув ся до своїх саний. Але було вже запізно. Микита кинув ся на него і з усього розмаху вдарив его кулаком в висок. Петро похитнув ся, сьвіт перевернув ся ему в очах, але він не ростеряв ся, і вони счепили ся, як два зьвірі, і, разом посковзнувши ся, повалили ся на лід.

— „Ні... не дам ся... не дам ся!...“ храпів Петро, качаючи ся з Микитою по леді і силуючись вирвати ся; він знав, що пощади ему не буде. „Тілько до саний, тількоб до саний добрати ся!“ мислив він в страшнім напруженю боротьби.

Микита, як молодий огар, вчіпив ся в вепра, забув усе на сьвіті і, запихавшись, твердив: „Я тобі дам... я тобі покажу... як по чужих сітях лазити!... Я тобі дам!...“ Вони клубком качались по леду, зогрібаючи сніг і сковзаючись по чистому леду ногами. Старий з змінившим ся лицем бігав за ними, силуючись ударити злодія колякою, але, боячись влучити сина, відкинув коляку і навалив ся на ворога. Він вчіпив ся ему в горло.

— „А-а, мучителю, піймав ся; розоритель, губитель наш, ворог роду людського! Напив ся ти нашої крови, годі тобі знущати ся. Не станеш тепер нашу чесну працю обкрадати. Погуляв на наші гроші, на наші морожені ноги... Годі!“

Старому в ту хвилю усе пригадало ся: усе его довге жите, увесь тягар страшної бідности, яку він виніс за-молоду, уся его тяжка праця, усі біди, які ему коли лучали ся, і те, що у него нема правого уха і пальців на лївій нозї. Усе тепер ставило ся в рахунок цьому розпачливо боровшому ся чоловікови, і старий від злоби і лютости аж душив ся.

Петро, котрому було пехехвачено горло, зразу обезсилїв, очі ему вилїзли. Микита швидко підвів ся, притягнув линовку, привязану до сіти, і мертвою петлею завязав злодія поперек під пахвами.

Старий покинув також Петра і кинув ся разом з Микитою до самої крайньої ополонки, і почали вибирати звідтам мокру, швидко на морозї твердївшу линву.

Петро тим часом підняв ся на руки і оглянув ся, наче нічого не розуміючим здивованим поглядом. Що це? Де він, і що з ним хотять робити? Від думки, що его принаймнї не убють зараз, ему зробило ся лекше на думці. Він уже не думав сперечати ся і, хоч его ніхто не тримав, він не пробував розвязати затягнутий під пахвами узел. Навколо усе так же білїла снїгова рівнина, усе так же нерухомо стояв в санях кінь і місяць спокійно осьвічував пустинну ледову просторонь. Але коли він глянув на чорнївшу на снїгу линву, котра, повиваючись, спускалась в ополонку, і він побачив, як спішно двое людей з напруженими лицями вибирали із крайньої ополонки другий кінець линви — жах і роспука обхопили его. Він упав перед ними на коліна і почав, як на сповіди, бити земні поклони.

— „Відпустіть... відпустіть, братя... сироти... підуть по сьвітови... Братя, не з радости я на це діло пішов... їсти треба... семеро дітий... братя, кінь, сани — усе віддам... корова дома, гроші, які е — усе ваше... Не губіть души християнської... Братя, яка вам користь з того, що загубите... відпустіть... вік буду молити Бога за вас.. пропаде родина, нікому годувати... пожалійте...

Він, стоячи на колінах, кланяв ся, стукаючи в холодний лїд, без капелюха, з розідраним до самого пояса кожухом, з окровавленим лицем. Праве ухо у него побілїло від морозу, але він нічого не завважав і все швидче і швидче клав земні поклони.

А **ті** з усієї сили витягали линву голими, починавшими вже деревяніти руками, з-під котрих бігла намерзавша на руках вода. Раптом вони з напруженем уперлись і почали тягнути линву з усієї сили.

В туж саму хвилю Петро похитнув ся, линва, котра обхвачувала его і вільно лежала на снїгу витягнулась, як струна, і поволї потягла его до ополонки. Він кричав як худоба, котру вдарити ножем по горлї незручно, і вона, заливаючись кровю, напружує усі сили в безнадійній боротьбі зі смертію. Нещасний перекинув ся, чіпляючись за найменьші нерівности, хапаючись зубами за лїд, впинаючись в него нігтями, з під котрих аж кров виступала, але... усе було даремно! — до полонки лишало ся тілько три кроки... два, потім оден...

— „Калавур... ратуйте! топлять... ратуйте, хто в Бога віруе: загибаю!“

Але навколо було пусто, і мовчазлива, морозна, місячна ніч нерухомо і байдуже стояла, покриваючи готовий звершити ся проступок, як покривала білївшу просторінь.

Уже Петро побачив перед самим своїм лицем ополонку з намерзнувшими краями, через котрі перегинаючись бігла линва. В ополонці чорніла вода.

— „Так будьте-ж ви тричі прокляті, анахтеми, зьвірі жадні — їжте чоловічу кров... Щоб вас сила небесна покарала, щоб вам відняли ся ноги і руки, щоб вам не бачити власних дітий! Маете! Лопайте чоловічину... Памятайте мое передсмертне слово: правда відкриеть ся, і будете ви обое в Сибір...“

Але він не договорив, якось незручно перевернув ся, просунув ся в вузький ледовий отвір, і вода з дивним шумом розступила ся... Потім усе стихло. Над ледом лишили ся тілько два чоловіка. Вони з усієї сили тягнули линву.

З початку линва ішла вільно і легко, потім стали чутись штовхи. Нарешті в полонці щось забурлїло, вода розступилась, і звідтам появилась голова, плечі і туловище чоловіка, з котрого бігла вода. Лице ему почервоніло і надулось, але він був ще живий і повільно перевів очі на витягнувших его людий. Здавалось, в его погляді сьвітились надія і благане.

Риболови знов кинулись до протилежної полонки, вхопили другий кінець линви і стали виберати еї з полонки. І начинавший уже покривати ся ледовою корою чоловік раптом поворухнув ся, проліз в ополонку і знов пішов під лїд, а коли появив ся в першій ополонці, его протаскали під ледом ще раз і, нарешті, витягнули на верх. Він увесь був покритий ледом як бронею. Голова, волосе, нерухомо відкриті очі, борода, одежа — усе блищало при сьвітлї місяця.

Риболови підняли его, поставили на ноги і підтримували его пару хвилин; збігавша з него вода усе більше і більше намерзала біля его ніг, роблячи ему педестал. В задеревянівші руки своеї жертви вони всунули довгий патерик, на котрий цей мерзлий чоловік обпирав ся, потім кинули ся в сани і погнали коний, не забравши риби і покинувши свої сіти.

За хвилю сани щезли посеред снїгової просторони.

III.

Довго стояв Гнїдий, понуро опустивши голову і прищуливши уха. Він увесь покрив ся наморозею, наче посідів, і шерсть на нїм зробила ся пухкою і білою, а на морді намерзли бурульки. Вітер робив ся сильнійшим, і мороз пробирав до самих кісток, і біля ніг набивали ся купи снїгу. Гнїдий почав трусити ся. Він уже не раз повертав голову до свого газди, він уже давно чекав, що ось він підійде до саний, покопаеть ся там і витягне оберемок сїна і кине ему під морду. Але газда, високий і нерухомий, стояв на тім же самім місці, замислившись і обпершись на довгий патерик. Гнїдий почав ржати, даючи тим знати, що він проголоднїв і промерз.

Але поводжене газди сьогоднї було незвичайно дивним. Що це газда? Гнїдий був певен, що коли віджджали в санях двое людий, то газди его там не було. Він це добре завважив.

Гнїдий постояв ще кілько часу, потім прищулив вуха, зрушив сани і пішов. Він чекав, що вслід ему

рознесеть ся звичайнай крик: „Куди пішов, нечиста сила!" — і через те, пройшовши кроків з десять, зупинив ся і почав чекати. Але навколо по прежньому було пустинно і безлюдно, по прежньому дув вітер, було холодно і в санях шуміло, а висока темна фігура не рушалась.

Тогдї Гнїдий цілком рішив ся і повільно попрямував до дому, везучи за собою сани і все прислухаючись, чи не женеть ся за ним газда.

IV.

Місяць, котрий стояв посеред неба, почав схиляти ся до краєвиду і вже не так яскраво сьвітив над снїговою рівниною. Вода в полонках затягла ся ледом, і єго занесло снїгом. Занесло снїгом і купу риби, і місце боротьби людий, і слїди саний.

Один за другим проходили зимові сїрі днї і морозні сьвітлі ночі. Проїзджавші випадком риболови з здивованем підїздили до самітно і нерухомо стоявшого чоловіка, але коли підходили до него, то з жахом завважували, що єго відкриті очі побілїли, і відїзджали від того страшного місця.

„Ледові злодії" також часом натикали ся на місце кари, гнали коний геть, і коли їхали звідтам обкрадати чужі сїти, то поводили ся вже дуже обережно.

Проходили днї, недїлї. Вітер перемінив ся, лід в морі поломало, і величезні ледові криги з гуком і тріском, притискаючи одна другу, носили ся з кінця в кінець розбурханого моря. Випадком стало ся так, що те місце де стояла темна мара, відкололось цїлою величезною кригою, котра носила ся скрізь попід берегами; і коли єї прибивало до берега, мешканцї з жахом дивили ся на нерухомо стоявшого день і ніч чоловіка. Підійти до него не можна було: навколо був тонкий лід. Нарешті в одну глуху ніч буря поломала на дрібні кавалки увесь лід, і тілько тогдї ледова мара щезла на завжди.

Максим Горкий.

Сьвятий Вечір.

Ми сиділи в корчмі а що було скучно, я попросив мого товариша розказати менї історію свого житя. Мій товариш був дуже збідований. Виглядав як колиб ціле житє мусїв протискатись крізь найтїснїйші місця; з його одягу висїли шматки, а тіло єго в многих місцях було посїгане, як колиб єго части були відорвані в якійсь боротьбі. Був худий і зовсїм лисий; не мав нї волоска на своїм жовтім черепі. Єго щоки були запалі а шкіра на виличках була натягнена і лищалась, увидатняючи тим більше зморщки, які покривали усе єго лице. Але очи єго були ясні і чисті; єго довгий ніс надавав лицю іронїчного виразу і бесїда лилась плавно з єго уст в части закритих щітинастим червоним вусом. Здавалось менї, що історія єго житя повинна бути дуже інтересна.

— Хочете послухати моєї історії? — поспитав хрипливим голосом.

— Так.

— Добре, роскажу вам єї, коли того собі бажаєте. Однак не всю історію — се не оплатить ся. Я живу незвичайно довго; вам наскучилоб усе слухати, впрочім і росказувати усе не так то дуже приємно. Але коротка історія, щось в роді анекдоти — се як раз. Хочете послухати? Добре. Та не забудьте замовити для мене кілька фляшок пива, за мій труд. Бо — бачите, оно нераз так неприємно ритись в своїй минувшинї, як лїзти до каналу.

Історія яку хочу вам росказати, не дуже важна і ледви чи подобаєсь вашому літературному смакови, але я єї люблю. Вся річ, як побачите, дуже проста; сталось се ось як:

— Був Сьвятий Вечір і ми — мій товариш Яшка Сазов і я — волочились по улицях цїлий день. Ми хотїли нести пакунки паням, що йшли обладовані всїляким товаром, але они неначе не чули нашого голосу — всїдали у повозки і від'їздили, з чого бачите, що ми не мали щастя. Пробували ми також жебрати і в сей спосіб заробили дещо. Я зібрав разом около 29 копійок, з котрих десяток, якого менї дав оден пан на сходах суду — показав ся фальшивим.

— Але Яшка, чоловік в многих взглядах більше талановитий як я, став під вечір справді богатим чоловіком. Він мав одинайцять рублїв і 26 копійок. Казав, що всї ті гроші дала єму одна панї, що стала нараз так милосерна, що дала єму не лиш гроші з калиткою, але в додатку ще і хустину до носа. Се, бачите, лучаєсь часами. Нагле опанованє чеснотою приводить нераз чоловіка в такий стан, що він забуває на своє достоїньство і етикету, та робить що небудь, аби позбути ся тої доброти.

— Коли Яшка росповідав менї про справді християнське поведенє згаданої панї, він чогось оглянув ся около себе. Правдоподібно хотїв щерав подякувати шляхотній особі за єї вчинок. Але нараз крикнув до мене:

— Втїкаймо, скорше!

— Ми бігли що лиш мали сили. Моє тїло було сильно перемерзле і я біг, щоби розігрітись. Дув скажений вітер; він змітав замерзлий сніг з улиць і дахів домів та бив ним в наші лица, сипав єго за єго карк. Я дізнавав такого почуваня, як колиб моє лице різали ножами, а мій карк так перемерз, що здавав ся бути тонким наче палець. Менї здавалось, що він кождої хвилї може зломитись в наслїдок неосторожного порушеня з моєї сторони і боячись втратити голову, я запхав єї як міг найглубше між плечі. Жаден з нас не мав відповідного одягу на таку погоду, але Яшка чув ся теплїйше від мене, тому я з зависти мерз еще гірше.

— Бачите, я ніколи не мав щастя. Лиш раз в житю даровали менї самовар, але і той був наповнений кипячою водою, а коли я хотїв з ним відійти геть, то так попарив собі ноги, що опісля мусїв пролежати півтора тижня в шпитали арештантскім. Иншим разом — ну, але се друга історія. Отже, я біг з Яшком, а він говорив до себе:

— Аж тепер справим собі сьвята. Заплатимо рент тій старій відьмі, купимо горівки а може і шинку. Ги! Шинка булаб зовсїм добра річ, лиш мабуть за дорога. Гей, не знаєш ти по чому продають шинки нині?

— Я не знав того, але я знав реальну вартість шинки і тому ми рішили єї роздобути. Ми пішли до того стору де було найбільше людий, бо звісна річ, що коли стор переповнений покупцями, то се певний знак, що товар має добрий; ergo, як латинники звикли говорити, се найлїпше місце де чоловік може собі вибрати що хоче.

— Шинки! Дайте менї одну шинку! кричав Яшка протискаючись через товпу покупців. Покажіть менї шинку, невелику, але добру — кричав він. О, даруйте, я притиснув вас. В таких обставинах трудно бути чемним. Я не винен, що мушу бути так близько вас. Що се? Я доторкнувсь вашої кишенї? — Нї, даруйте пане, се ваша власна рука зіткнулась з моєю, коли сягав до кишенї за грішми. Я купую за готівку, ви робите певно так само, отже маємо рівні права.

— З поведеня Яшка в склепі можнаб було думати, що він прийшов купити цїлий віз шинок — може навіть триста. Тимчасом я користаючи зі случайности і при помочи способностий які я мав, підніс скриночку мармалади, слїй оливок і дві великі ковбаси.

— Ну, тепер і ми будем мати сьвята, тїшив ся Яшка. Будем мати великий празник! Він підскакував йдучи і форкав своїм великим, широким носом. Єго малі сїрі очи сьвітились від радости а і я також тїшив ся. Здорова, смачна їда час від часу є не малою приємностію для таких людий як ми, пане.

— А тепер маючи вітер в плечі, ми прямували домів. Ми жили тогдї геть-геть на передмістю в пивници у одної дуже старої баби. Ся часть міста ставала пустою вже о шестій вечер і рідко коли можна було подибати на улици чоловіка після тої години. Єслиж хто з'явив ся о такій порі в тій сторонї, то певно душа у него була пятах.

— Ми бігли дальше. Нагло побачили ми перед собою чоловіка. Він заточував ся йдучи і видно було що пяний. Яшка штовхнув мене і прошептав: „добрий кожух".

— Мусите знати, що се дуже приємно подибати чоловіка одягненого в добрий кожух. Кожух, як знаєте, не має гузиків і єго дуже легко стягнути. Ступаючи на пальцях ззаду чоловіка ми бачили, що він великий, широкоплечий. Він муркотїв щось до себе. Ми, з свої сторони, також думали о дечім.

— Нараз чоловік станув так нагло, що наші носи майже дїткнули єго плечий. Він підніс високо свої руки і заревів сильним басом:

„Я той, котрого ніхто не любить!"

— Єслиб гарматня куля попілила нас, ми булиб так не здивувались. Ми скоро відступили. Але він вже завважав нас і обернувшись плечима до паркану, очевидно знаючи де є, поспитав:

— Ви що за одні, волоцюги?

— Ми прошаки, відказав Яшка покірно.

— Прошаки! Се добре, бо і я бідний на силу. Куди йдете?

— До нашої пивниці, відповів Яшка.

— І я піду з вами. Кудиж инде мав би я йти? Не знаю. Прошаки, возьміть і мене з собою. Я накормлю вас і дам вам пити. Приймїть мене як свого гостя; будьте моїми приятелями.

— Запросім єго — прошептав Яшка до мене.

— Я пізнав в сильнім голосї чоловіка звуки пяного, але кромі того почув я в нім також горе і стони хорого та глубоко зраненого серця. Я маю добрий драматичний інстинкт, колись бував суфлером в театрах і тому радо попросив чоловіка йти з нами.

— Я піду! Піду з вами, прошаками! кричав він з усеї сили своїх здоровезних грудий.

— Ми йшли разом, всї три в одним рядї.

— Знаєте, хто я? він поспитав. Я є чоловік, що втїче від свого сьвята. Я є інспектор податковий — Гончаров — Никола Дмитрович Гончаров—ось хто я! Маю жінку, хату і дїти — двох синів — і люблю їх. В моїй хатї є цьвіти, образи, книжки, — все те моє, все гарне; в моїй хатї вигідно і тепло. Єслиб ви мали усе те, що я маю в моїй хатї, ви би певно уже давно все пропили. Бо ви свинї, і, розуміє ся, пяницї; але я не пяниця хоч, правда, тепер пяний. Я напиваюсь лишень коли маю яку журу. Ви не розумієте сего — се глубока рана — се моє велике горе.

— Я слухав єго з найбільшою цїкавостію. Коли-небудь побачу великого, сильного чоловіка, менї все здає ся, що він нещасливий. Житє є для малих, слабих, дрібних. Пусти щупака в болото і він здохне, між тим як жаби не годні жити в чистій плинучій водї. Той чоловік сильно мене заціжавив.

— Вкінци привели ми єго до нашої пивницї і хазяйка не мало злякалась побачивши єго. Она думала, що ми привели єго, щоби єго обрабувати і хотїла донести про се полїції. Але ми втихомирили єї, звернувши єї увагу на наші вихудлі члени тїла в порівнаню до сего великана, єго рук, великої голови і широких грудий. Він міг був подусити нас без найменшого труду. В сей спосіб заспокоєна хазяйка пішла до коршма, а ми три засїли за стіл.

— Так ми сиділи в пивници і пили поволи, чекаючи почути про сьвято. Наш гість стягнув з себе кожух і камізельку і так сидів напротив нас.

— Ви, очевидно, драби, оба ви, заревів він. — Ви брешете кажучи, що ви прошаки; ви за молоді щоб бути прошаками, а і ваші очи показують зовсїм не те. Але хто небудь ви є, менї се байдуже. Я знаю, що ви не стидаєтесь житя — а се як раз так як треба. А я — я встидаюсь. Я утїк з хати, щоби уникнути встиду.

— Ви знаєте, пане, що є нервова слабість, що звесь холера. Є люде, яких совість дістає сю слабість і я сейчас побачив, що інспектор належав до тих людий.

— В моїй хатї — тягнув він дальше, усе іде в найбільшім порядку; чоловікова страшно навкучить жити всегда після тих конвенціональних правил. Все кладуть або вішають в певнім відповіднім місци і все так приросло до свого місця, що мабуть навіть земтрус не годен би єго звідтам порушити — софа, образи, шафи на книги. Усе те попускало коріне в землю і в душу моєї жінки. Они — ті деревяні, бездушні річи — стали частиною нашого житя і я, наприклад, не годен без них жити. Чоловік так до усего того привикне, так усїм тим гризе ся, що чорт побери! Ті проклятї річи ростуть, забирають всьо місце, заповнюють собою навіть воздух, так що чоловік і дихати свобідно довше не може. Тепер на сьвята, цїла та череда відчищена від пороху аж блестить. О, як блестить неприємно. Насьмїваєсь з мене — я знаю. Колись я мав лише три кусні: лїжко, крісло і стіл. Так, ага, мав я еще і образ Герцена. Днесь маю сто куснїв. Они аж просять людий, щоб сїдали на них, людий, що знають їх вартість, ну, і приходять до мене богаті щоб їх уживати.

— Інспектор випив чарку горівки і продовжав:

— Се найбільше статочні люде, побожна худоба, що виховалась на солодких ідеалах подаваних єї російскою літературою. Та се мене страшно нудить — сам запах їх бесїди душить мене. Я знаю все, що они можуть сказати і чого они не можуть зробити, се є стати більше живими і цїкавими. Глупота їх душ, відстрашає мене від них. Они такі тяжкі і повільні, що навіть їх слова падають наче камінє. Они душать чоловіка. Коли прийдуть до мене, то здаєсь менї, що я окружений цеглами і що мене мають замурувати в стїну. Ненавиджу їх, бо не могу їх прогнати з моєї хати і се є причиною чому їх так ненавиджу. Я не притягаю їх до себе; лично, я є чоловік зимний, мовчаливий. Они приходять лише тому, щоби сидїти на моїх меблях. І я не можу викинути меблїв також — моя жінка всї їх любить. Ій Богу! моя жінка живе лише для тих меблїв. Она сама стала—деревяною.

— Інспектор опер ся о стїну і сьміяв ся. А Яшка, котрому очевидно наприкрилось слухати тих жалів, користаючи з мовчанки інспектора, сказав:

— Ваше благородіє, ви могли були поломати ваші меблї — на жінцї.

— Так, а потім?

— Бачите, я думаю — раз на все — геть з усїм.

— Ти дурак.

— Він потряс своєю запомороченою головою, опісля опустив єї на груди і промовив:

— Менї все те страх остогидло; о який же я чуюсь опущений! Завтра Різдво, але я — я не могу оставати дома. Се безусловно неможливе.

— Зіставьте у нас на якийсь час, будьте нашим гостем, предкладав Яшка.

— Інспектор поглянув довкола. Наша комната була повна диму і бруду.

— Тут також гидко. Але послухайте мене ви чорти! Чи не моглиб ми пійти до якого готелю? А може завтра? Чи не напились би ми там? Так, і думалиб про те — думалиб як люде повинні жити. Ну,

Продовжене на 8-ій сторінї.

Автономія України.

Зближаесь хвиля, коли уся російска суспільність приступить до закладин нових підвалин державному строеви Росиї — і коли усї народности, сковані дотепер російским деспотизмом, поставлять від себе свої жаданя і бажаня, що малиб забезпечити їм їх дальший неспинний економічний і культурний розвій, і старатись будуть, щоб ті жаданя справдї зістали здійснені. І тепер в тій приготовляючій роботї до сеї важкої хвилї, починаемо стрічатись з щораз голоснійшим окликом „автономії народів", окликом що і починае щораз сильнійше ворушити російску суспільність а навіть і дїлити еї на два ворожі табори.

Що значить сей оклик?

„Автономія народностий" — се оклик як-раз усїх поневолених народів, рішучий протест проти дотеперішному політичному строеви російскої держави — централїстичному, за яким усе встоювала пануюча дотепер в Росиї народність російска, оклик, під яким розуміем не що иншого, як се, що кожда народність мае о всїм, що до неї належить, що дотикае еї економічних і культурних потреб — сама рішати, так, що всї еї економічні і культурні інтереси полагоджувані мають бути не з точки погляду нациї пануючої, отже що до Росиї — російскої, то е — як би се для пануючої-російскої нациї було користне, а з точки погляду еї самої — якби се передовсїм для неї було користне.

Як знаемо, Росия не е одноцїлою що до народности державою, а мішаниною ріжних народів, які що до числа представляють майже ⅔ усего населеня російскої держави, отже далеко перевисшають числом російский-пануючий нарід. Не диво отже, що той оклик „автономії народностий" тепер, в тій хвилї, у Росиї зродив ся і так живий знайшов відгомон у поневолених Росиею неросийских народів.

Автономія народностий може бути повна, або ограничати ся до певних лише справ. Се залежить від многих причин. І всї ті поневолені народности в Росиї також не однаково ставляють сю справу, і хоч в засадї усї майже заявляють ся за сим, то на разї, на тепер лише деякі з них жадають повної автономії для своїх національних територий, а другі жадають автономії для певних лише справ. За едностию, знова, російскої держави в еї дотеперішних границях е, розуміесь, передовсїм сама російска (великоруска) народність, а крім неї лише такі народности, що суть ще так невироблені під зглядом национальним, так не вироблені під зглядом сьвідомости економічних і культурних народів їх народних територий, що уважають — розумно, чи нї — се вже инше питане, що зміна дотеперішних границь російскої держави через відірване їх народних територий від Росиї — булаб шкідливою для їх народних інтересів, — або знова такі народности, що суть так малі, що уважають, що лишені самі собі, не моглиб устоятись і тому — принаймій тепер — хотять оставатись при Росиї, застерігаючи собі лише певні забезпеченя для їх культурного розвою. За те за автономією, заявили ся Фінляндцї, Поляки, деякі кавказкі народности, дальше Литвини і в кінцї — вправдї не так сьміло і то не всюди — Українцї.

Нам, як Українцям, власне важне головно те, як в тій переломовій для Росиї хвилї, ставляють українську справу в Росиї наші брати — російскі Українцї і що ми, скоро вже раз зістав проголошений ними оклик „автономія Україна" — під тим окликом маемо розуміти.

Під „автономією народностий" взагалї, треба розуміти передовсїм те, що кождій народности прислугуе незаперечне право рішати самій про всї ті справи, які еї нарід дотикають, то е — які само жите того народу, його інтереси, його потреби на дневний порядок висувають. Значить, в усїх справах економічних, то е в справах рільництва, промислу, торговлї і т. п. що суть основою житя, матеріяльного буту кождого народу — рішаючий голос мае мати сам той нарід, а не хто инший, не якась инша народність. Дальше: в справах освіти і культури, як науки, штуки і літератури і взагалї цїлого духового житя, рішати мають рівнож самі члени даного народу, щоб та освіта — загальна, і наука і штука і література були виразом як-раз потреб, вимагань і уподобань того народу — а не иншого, щоб не були накидувані йому силоміць другими народностями, щоб все те було вільним продуктом, витвором його самого, і через то найлїпше йому відповідало, бо власне булоб виплисом його уподобань, виразом його потреб і вимог. Дальше — в справах політичних, мусить бути забезпечена кождому членови того народу повна свобода особи, свобода згромаджень, стоваришень і т. п., щоб кождий міг висказати свою думку, що він, як член народу, член тої суспільности серед якої живе, уважае за потрібне, щоби щось зістало запроваджене або усунене, або змінене, що для него як для одиниці я також для загалу, котрого він е частиною — мае бути, після його думки — користне. І в впровадженю, усуваню і змінюваню всего того, що після його думки е потрібне або шкідливе, його голос не може бути легковажений. Він — на котрого суспільність накладае певні обовязки і жадае від него, щоб він ті обовязки виповнив, — він, що сам е частиною тої суспільности, мусить мати право ставити до суспільности певні жаданя, домагаючись від неї оборони його інтересів і улегчуваня йому його житя, отже мусить мати право рівнож і від себе накладати на суспільність певні обовязки супроти него. А щоб він міг се виконувати, мусить бути застережене йому право свобідного слова, право свобідного стоваришуваня людий так само думаючих і понимаючих певні справи як він, дальше право свобідного висказуваня своїх думок в друку і в кінци право брати участь, через свого заступника-посла в найвисшій законодатній інституциї своеї суспільности — в парляментї, де остаточно рішають ся усї справи, які дотикають усю суспільність і його самого.

Розуміе ся для забезпеченя усїх тих прав одиницї, як і загалу — цїлої суспільности народу, потреба, щоби той нарід мав в своїх руках і відповідну силу, яку мігби кождої хвилї висунути проти кождого, хто хотївби його в свобіднім виконуваню усїх тих прав перешкаджати. Отже — мілїтарної сили, що булаб в його руках і стояла виключно під його розказами. А дальше, мусить мати своїх заступників в державах инших народностий, представителїв, що дорогою дипльоматичних пересправ берeглиб його інтересів, поза границями його национальної териториї.

От се, в загальнім нарисї, і е те, що треба розуміти під „автономією нарадностий".

Щож тепер, в виду сего, маемо розуміти ми під окликом „автономії України"?

Жадане автономії України містить в собі жадане, щоб усїми справами української териториї займала ся і рішала їх уся і то виключно сама — українська суспільність, то е суспільність, замешкуюча ту територию. Отже щоб усї справи економічні, культурні, політичні і т. п. усеї тої суспільности, замешкуючої ту українську територию могла полагоджувати лише сама та українська суспільність, і то — при помочи свого народного парляменту і своеї народної администрациї. Се е конечне тому, що Україна — еї справи, поки она буде підлягати політичним і адмінїстрацийним центрам народностий чужих, прим. російскому, отже центральному парляментови і центральній адмінїстрациї в Москві або Петербурзї, поти ті справи нїколи не будуть могли бути полагоджені з погляду на інтереси України, то е — української териториї, а лише і то все, з погляду на інтереси російскої (великорускої) териториї — териториї замешкалої російским народом. І се — при одноцїльности теперішної Росиї і неможливо, щоб було інакше, — російска народність як пануюча — еї інтереси економічні і культурні мусять бути усе в першій лїнії і передовсїм узгляднювані, а інтереси инших народностий, підлеглих їй, отже й України, лише тодї і о стілько, о скілько вони не нарушують інтересів пануючої російскої народности, або о скілько се конечне для загально-державних потреб російского народу. Автономічна Україна за те, то е Україна, ще управлялаб ся сама, моглаб як-раз повести усю свою економічну політику відповідно до інтересів еї самої, так власне, як ті інтереси сего вимагалиб. Тодї, не мусїлаб вона іти, як то е тепер, коли економічна політика Росиї мае і мусить мати звернені очи передовсїм на інтереси пануючої російскої народности — на другий або третий плян. Так само і під зглядом культурним, автономічна Україна моглаб далеко скорше і правильнійше розвиватись, як дотепер при еї приналежности до Росиї, бо не булаб наражена на всї ті прямо варварскі перешкоди, які еї дотепер ставило російске правительство і які, правда, може й не так вже варварскі, ставити буде і на дальше конституцийне російске правительство.

Що се значить? — Значить, що при автономії, самостійности політичній, Україна моглаб як-раз заняти ся собою, а не булаб змушувана складати свое добро і працю в жертву другим, бо цїль усеї еї дїяльности лежалаб як-раз у еї власнім економічнім, політичнім і культурнім доспіваню. Вона булаб панею в своїм домі. Малаб в своїх рухах і свої фінанси і свою торговлю і свій промисл і свою армію і еї інтереси руководилиб нею в еї полїтицї внутрішній і заграничній. Вона не булаб вже змушена оглядатись раз-в-раз на других, а моглаб розпоряджатись своїми справами так, як се булоб для неї найвигіднійше, як уважалаби за найлїпше, не спинювана в тій своїй роботї чужими.

От се в загальнім нарисї е те, що треба розуміти під „автономією України" в еї найдальшій консеквенциї.

Як я вже висше зазначив, то усї майже поневолені народности в Росиї піднесли тепер оклик „автономії народностий". Але, як я се рівнож там зазначив, не всї народности піднесли то жадане в цїлій своїй повнотї. Деякі, прим. Поляки, піднесли оклик повної автономії економічної і політичної, деякі лише економічної, а деякі ограничились, бодай на тепер, до жаданя автономії лише культурної. Щож до України, то я рівнож зазначив уже, що там сей автономічний рух, можна сказати — ледви зачав ся. Клич „автономія України" не став еще кличем більшости українского народу. Дотепер виступили з ним лише деякі політичні українскі органїзациї і лише деякі круги українскої інтелїґенциї — землї подільскої, кіївскої, чернигівскої і полтавскої. Правда, сему нема чого так дивувати ся. На се склалось много-много причин. Звернїм лише увагу на теперішне виховане українскої суспільности — робітників, мужиків і сфер інтелїґентних — по школах, і відношене до усего українского населеня — російскої адмінїстрациї. Від першої хвилї, коли українска дитина переступила шкільний поріг, почавши від людової школи аж до найвисших шкіл — універзитетів і технїк, від першої тої хвилї находилась вона під давленем найогиднїйшого русифікацийного напору, що в брутальний прямо спосіб відбирав дитинї і еї мову і направляв еї спосіб думаня як раз на лад русифікацийної схеми. Українську книжку заборонено і Українець, щоби міг чого научитись, щоби міг розширити круг своїх відомостий, змушений був заспокоювати ту жажду знаня із книг російских, які все і виходили із потреб, вимог, і уподобань народу російского і все, почавши від істориї а скінчивши на представленю потреб сучасного житя і виглядів на будучину, уложені були для заспокоеня тих власне вимог і потреб російского народу... І всїм тим, хоч не хоч, мусїв пересякати Українець. Російска школа і заборона друкованя українских книжок не дала йому навіть можности висказувати свої висші понятя в українскій мові, взагалї весь його спосіб думаня був наломаний на спосіб думаня російского чоловіка. Инші народности російскі, як Поляки, Фінляндцї, Нїмцї, Турки, Татари, мали можність виявляти свої думки в слові і в друку на своїй мові, мали свої часописи, — Українцям навіть одної української часописи не вільно було видавати, та — не лиш часописи, Українцеви не вільно було, і се е одинокий случай на цїлім сьвітї, читати на своїй мові навіть Сьвятого Письма... Тож і не диво, що між українскою суспільностию так слабо розвинена национальна сьвідомість, а за те так много видала вона ренеґатів, що тілько найкрасших одиниць посьвятило свій труд, талан і серце — Москві...

Та все таки, хоч як сильний був гнет Росиї, таки не здужала вона здавити Україну. І сходяча зоря свободи озарила не бездушного трупа, а таки живого ще чоловіка. І він овіяний животворним теплом свободи ожие, і зірвесь наново до нового житя!

Є се конечне. Так дїялось усюди в Европі, де з виборенем конституцийних свобід, віджили наново усї прибиті колись а й забуті вже народности, і то помимо того, що не були анї так великі числом і не так богаті в історичні спомини, як українский нарід. Віджили, помимо що підлягали далеко культурнійшим державним народам, як російский нарід, тож і борба усїх тих поневоленых народів була далеко тяжша, бо попри висшість економічну і політичні привілеї пануючих націй, мали ще проти себе далеко висшу як російска культура тих наций. А мимо того, усї ті прибиті а й забуті вже народности, хоч і як не великі, навіть найменші, усе те наново віджило. Пробудилась национальна сьвідомість, почуте народної гідности. Потворились нові национальні лїтератури і национальна штука — на подив усему культурному сьвітови... Чиж малоб бути інакше з Україною? Чи та свобода, котрій тілько крови принесено в жертв[у] не малаб оживити Україну, і всї инші поневолені народности російскі? Чиж можливо, щоб і на даль[ше] мали ся удержати усї ті виїмкові закони, якими т[ак] омотувано дотепер Україну?

Настане свобода. І прогомонить українське сло[во] по всїй Україні. Збудить ся совість у народу. І українська школа а не російска і українська книжка б[у]де навчати Українця про минуле і теперішне, вони навчать його мислити по українськи і він припаде [до] них і у них буде шукати духової розради, бо вони [як]раз і будуть виплисом потреб і уподобань йогож в[лас]ного — українского народу. Відживе історія Ук[ра]їни — вона і отворить очи усїй українскій суспі[ль]ности. І повстане народ — сьвідомий себе, що не [бу]де вже виховувати самих лише ренеґатів — на сл[аву] чужим, а нечесть собі, а виховае сьвідомих україн[]ских горожан, що всї свої сили, талан і серце відда[]дуть Україні, для котрих не згляд на інтереси російскої держави, як то було дотепер, буде вихідною точкою їх публичної дїяльности, а згляд на інтерес[и] України.

Се е певне. І тепер, в тій переломовій хвилї Росиї, потреба лише, щоб Україна і всї инші гноблені дотепер народности з'уміли використати ту хвилю і при укладаню нового політичного строю для російскої держави, поставили сей стрій на таких основах, щоб він уможливив і улегчив усїм їм дотепер гнобленим добиватись автономії і щоб вони дїйсно коли не нинї — то завтра, тої автономії добились. І до сего власне й зміряе сей клич „автономії народно[стий"]

стий". Здобуте повної народної автономії річ не легка і не здобуваєсь ei в одній дни — нераз треба іти до неї ступнями — та все таки держатись треба сего оклику як дороговсказу, як провідної звізди, і ніколи не тратити еї з очей, щоб все в тім напрямі вести свою роботу, щоб не зводилась вона на манівці, не затрачувалась марно. І хоч як будуть старатись усї противники сего кличу спиняти сю роботу, хоч і яких будуть хапатись способів — і насильств і наруг і злоби і ненависти і насьміток, щоби лише здискредитовати і унеможливити eї, то помимо того не треба тим ніколи зражуватись а іти все сьміло наперед, маючи за собою ту силу, що все поконує — почуте, що боре ся за чисту справу — за добро і будучність свого народу.

Юліян Бачиньский.

Пінньство а злочин.

Др. О. Юліюсбургер пише в одній берлиньскій часописи про вплив піяньства на злочин. Він каже:

Нема сумніву, що головною причиною злочинів є надмірне уживане опяняючих напитків. Статистика се доказує. В місті Ціріх, в Швайцарії, засуджено 1891 року 116 осіб за тілесне ушкоджене других. З того числа на Суботу припадало 18 ушкоджень, на Неділю 60, на Понеділок 22, а на всї другі дні пересічно по 4. Подібно має ся річ і в других місцевостях. В місті Единбургу заарештовано за піяньство в протягу двох літ між 8-ою годиною рано в Неділю а 8-ою рано в Понеділок 1,357 людий. Се діялось еще саки корчми зістали замкнені в Неділї. Після того як салони позамикано, число арештованих впало на 328, а ще пізнійше на 223, помимо того, що число мешканців міста значно взросло за той час. В Ірляндії в р. 1877—78 арештовано в Неділї за піяньство 4,555 людий, колиж почали замикати готелї через Неділї, число арештованих впало на 2,500, помимо того, що закон не був виконуваний як належить.

Sir Richard Temple говорячи про англійске військо в Індії каже, що еслиб жовніри не пили, то велика частина їх злочинів відпалаб. Головний лікар швайцарскої армії говорить, що еслиб можна цілковито викоренити піяньство з поміж війска, то можнаб рівночасно також знести військові суди.

Шведский писатель др. Геленіюс також вказує на великий вплив піяньства на злочин. Він каже, що з 954 арештантів, що сиділи в кримінал̣ї, 60 процент були піяками. Процент піяків між тими, що діставались до криміналу другий і третий раз був ще більший.

Др. Юліюсбургер знайшов між 5,655 кримінальниками мужчинами 50 процент піяків, між 4,733 кримінальниками мужчинами, що сиділи вже не перший раз в арешті — піяків 55 процент. На 570 жінок, що сиділи перший раз в арешті найшов піячок 17 процент, а між 534 жінками, що сиділи вже по кілька раз, 46 процент.

При кінци свої статї др. Юл. каже про способи оборювання сего лиха. Передовсім, каже він, треба, щоби загал вилічив ся з забобону, що алькоголічні напитки є поживні або додають сили. Дальше треба, щоби школи осьвідомлювали дітий в тій так важній справі, а суспільність щоби змінила свій погляд на тих, що зістали засуджені за вчинки поповнені в пяним стані.

Єсли піякови відобрати на час можність упити ся, то се зовсім не поправить его натури. Вмісто замикати піяка на якийсь час до арешту, его треба учити. Треба єму доказати, що алькоголь є его згубою. Розуміє ся, що всяке одностороннє моралізоване тут нічо не придасть ся. Треба послугуватись методами і дослідами науковими, так щоби чоловік справді переконав ся, що в дійсности так є, як єму говорять. І допера тоді він зможе направити свою натуру і покинути лиху привичку.

Кілько треба їсти?

Перед кількадесяти літами фізіольоги Бовт і Пекенкофер обчислили на основі досьвідів, що дорослий чоловік повинен споживати денно тілько корму, аби в нім було 120 грамів білковини. Та скількість білковини мала вирівнати убиток в тканях і волокнах людского організму наслідком органічної праці. Сей погляд удержував ся довгі літа, бо до иниих висновків не було дійти лиш дорогою довгих і тяжких дослідів, яких ніхто не хотів підняти ся. Аж професор університету в Єйл (в півн. Америці). Чітендер із справдешною американьскою енерґією перевів нові досліди тої справи і дійшов до зовсім противних висновків, оголосив в книжці п. с. „Physiological Economy in Nutrition". Проф. Чітерден пише між иншим:

„Здоровий чоловік, которого заняте не вимагає такої праці мязів, а праця є радше психічна чим фізична, може жити значно меншою скількостию білка тіла, як та, що їх уважали доси конечною, без шкоди для своїх сил фізичних і умових, та удержувати організм в повній рівновазі. Чоловік, що працює умово, їсть денно пересічно 300 грамів мяса і тілько яєць, хліба, сира, ярин, риб і т. д. так, що під хемічним зглядом з'їдає що найменше 120 грамів білковини, або навіть без сумніву більше чим 120 грамів, живе безнастанно в надмірі поживи, а той надмір доведе скорше чи пізнійше до здеґенерования, повного або частинного якогось органу в его устрою, нр. органу травлення, органів кровних (звапнене жил), чи то зде-ґенероване утроби, нирок ітд. Отже показує ся, що здоровий чоловік не повинен з'їдати денно білковини 120 ґр. але лише 50 ґрамів. Иншими словами: люди з заживточних кругів, що не працюють мязами але нервами, зневолюють свій орґанізм приймати понад потребу більше як подвійну скількість білковини. Що більше, досліди в ейльскім університеті доказали, що той надмір білковини не лише без потреби з'ужива́є енерґію організму, не лише причиняє ся до нагромадження шкідливих і трійливих материй, але не додає орґанізмови навіть хвилевої енерґії, та як раз ослаблює її і робить орґанізм менше здібним до праці, як тоді, коли би їв два або три рази менше.

Отже проф. Четерден велить їсти денно не більше як 50 ґр. білковини. Са скількість містить ся в отсих порціях поживи: дві склянки молока, дві ґрінки хліба з маслом або з медом, два яйця, або замість яєць оден великий котлет або малий бефштик, зо 4 до 5 картофель, оден або два огірки і зо два яблока, або грушки. При такій денній поживі чоловік може знаменито умово працювати і робити денно 5 до 6 кільометрів дороги. Хто працює фізично може додати ще зо дві ґрінки хліба, а буде зовсім добре відживлюватись ся. Річ природна, що не можна уживати алькоголю і тютюну.

Плями на місяцю.

Недавно відкрив проф. Замбоні, що плями на місяцю так угруповані, що дають образець жіночої і мужеской голови в позі, коли они цілують ся. Се красний, цікавий — ба і модний образець, але його годі класти поровнь з образцями, які видить простий нарід. Простолюде дивить ся на з'явища природні з певною боязнию і коли їх обяснює, то старає ся надати тому обяснено-казці якусь моралізуючу прикраску. Так видить він і в сих плямах якийсь символ або якусь відстрашаючу або перестерігаючу памятку і т. п.

Наведу кілька народних казок про плями на місяцю. З них мож заключувати про народне думане, про релїґійні погляди і т. д.

Литовцї, яких великий скарб надзвичайно красних казок і байок видобув в новійших часах проф. Векенстет (Veckenstedt), розповідають про плями на місяцю ось що:

Уґнідокас (грецкий бог Гефайст) мав брата, що вкрав від него огонь, передав його людям і навчив їх обходити ся з огнем. Уґнідокас розсердив ся дуже на брата, обсмалив йому горячим зелізом твар, відтяв відтак голову і кинув еї на небо. З голови став місяць, а плями на йому, се осмалені місця на твари сього Прометея. — В иньшій казці говорять Литовці, що ті плями, се велит, що носить місяця на плечах, або, що се образ велита-чарівника Авкстіса, що зачарував себе на місяць і не може вичарувати себе назад на землю. Деякі казки не говорять про плями, але про людску твар. Так на пр., що є в місяцю відбита твар непокірного ангела або першого чоловіка-велита.

Наш нарід видить в тих плямах „чоловіка з вилами" або двох братів Каїна і Авля:

Два братя, говорить нарід, вийшли одного разу в поле звозити снопи. Каїн подавав вильми снопа, а Авель укладав на фірі. Нараз зачала ся між ними сварка і Каїн пробив Авля вилами, а Бог поклав образ, як Каїн підніс на вилах брата в місяць, щоби сим перестеріґати людий від братоубийства.

Подібна литовска казка оповідає, що одного вечера збирав бідний чоловік в лісї хворост. Було темно, а його ліхтарня сьвітила дуже слабо. Коли місяць зійшов, стало ясно і він забажав мати місяць в своїй ліхтарні. Тоді було би йому ясно! Напрятавши скоро оберемок хворосту, хотів відійти. Аж тут стає перед ним якись чужинець і каже, що його бажане мати місяця, може здійснити ся. І він повів бідного над глубоку воду, де виразно відбивав ся місяць. Бідний чоловік, думаючи, що се дійсний місяць, схилив ся за ним. В тій хвили трутив его чужинець у воду, відібравши у него оберемок. Місяць видів се і взяв в себе образ бідного мужика з вязкою хворосту на плечах, а позад него видніє і голова убійника.

Для німецкого народа плями на місяцю представляють грішника, що не сьвяткував неділї. За кару мусить він тепер вічно перебувати в місяцю.

Індияни північної Америки видять на місяцю образ черепахи, що не могучи втїчи перед вовком, який еї переслїдував, скочила на місяць.

Самоанці оповідають, що одного разу сиділа жінка і еї дитина на березї і дерла лице. Дитина була голодна і просила їсти. Тоді зійшов місяць красний і жовтий як велика булка. І жінка просила місяця, щоби він зійшов на землю, аби дитина могла з його їсти. Се розлютило місяця і він взяв жінку разом з дитиною до себе. І ще сьогодня видко їх на місяцю.

Готентоти („загикуючі ся або як вони себе називають „Кой-Койн" „люди") оповідають собі — після заміток Кернера — ось що: давно-давно післав був місяць до людий хруща з наказом „йди до людий і скажи їм, що як я (місяць) вмираю і вмерши оживаю, так будете і ви вмирати і вмерши будете знов жити!" По дорозі передав хрущ се свое післанництво заяцеви як ліпшому бігунови. Але заяць перекрутив слова місяця і сказав: „як місяць вмирає і вже не оживає, так і ви будете мерти і вмерши будете вічно мертвими!" (Від сього часу вмирають люди). Місяць розсердив ся на самовільного заяця і кинув в його сокирою і розтяв йому верхню губу (тому мають заяцї розтяту губу). Але і заяць не стерпів сеї зневаги і подрапав місяця так дуже, що ще й сьогодня видко шрами на місяцю.

Цікаво і дивно, що — по словам М. Міллера — в санскриті називає ся місяць між иншим і „сасанка" зн. „із знаками заяця" (від сасан — заяць). Може тут розуміти, що і ті плями мають форму заяця або походять від заяця; тоді би була ся гогентотска казка подібна до якоїсь індийскої

Деякі народи в середній Азиї оповідають щось — по нашим понятям дуже дивного: причину плям місяця приписують вони його любові до своеї тещі!

Поетичну казку про місяця мають Ескімоси: якась красна дівчинка була раз на забаві. Тут обявив їй якийсь парубок свою любов, зловивши еї — по їхньому звичаю — за рамена. Дівчина не могла пізнати в темній хатї парубка; тому намастила руки сажею і чекала, гаки він знов прийде. Тоді зачорнила вона своїми замазаними руками його твар, щоби могти його пізнати. Коли принесли сьвітло, пізнала вона в замазанім парубку — свого рідного брата і почала що сили втікати. Але і брат пігнав за нею. Добігши аж на край сьвіта, скочила дівчина на небо, але те саме зробив і ет брат. Але Піркзома (Бог) не допустив до того, щоби брат злучив ся з сестрою і перемінив сестру в сонце, а брата з замазаним лицем в місяць. Але ще й сегодня гонить залюблений брат (місяць) з почорненою тварию за своєю красною сестричкою, але не може еї дігнати.

Вол. Карб.

Польоване на струси.

Струс африканьский є межи птахами найбільший, бо має 2 метри довготи, а 2½ метра висоти. Самець буває чорний з виемом яснобілих пер крил і хвоста, а самиця сіраво-бура. Птах сей водить ся стадами в Африці, на скварних пустинях, а дивним у него є то, що літати не може. За те біг его так гінкий, що і з конем йде на в заводи. Струсиця зносить кільканайцять яєць, одно яйце такої ваги, як 24 курячих, і загребує їх в пісок. Відтак вже не журить ся про покладки, бо самець їх висиджує. Для повисших пер в крилах і хвості уживаних до строю відбувають ся на струси часто польовання.

Найвідповіднїйшим часом до ловів є пора великих, лїтних спек; чим більше горячо, тим менше струс має сили в бігу і тим лекше его зловити.

Лови на струси суть правдивою прогульковою тревають до осьми днів. На сї лови вибираєсь звичайно до дванайцять їздців, з котрих кождий веде з собою служачого званого тоді „земалем"; іде він на верблюді, котрий везе на собі: чотири міхи з козячої скіри з водою, ячмінь для коня, пшеничну муку, якийсь рід праженої муки, дактилї, горнець до варення страв, реміне, голки, підкови і цьвяхи до них.

Іздець має на собі лиш бавовняну сорочку і вовняні сподні: голови і уши окриває він кавалком легкої материї, званої „гафиї", до ніг прикріплює він за помочию шнурків черевики і легкі камаші. З собою не бере ані стрільби, ані пістолетів і пороху: одиноким его оружием, є до двох метрів довга палиця з дикої оливи, або тамаринди з тяжкою оковою на кінци.

Мисливі допера тогди вибирають ся в дорогу, коли довідають ся, що на якімсь місци зібралось значне число струсів.

Надибуєсь їх звичайно в місцях, де буйна рослинність і де дощ впав недавно. Араби кажуть, що коли струс побачить лискавицї і зриваючу ся бурю, сейчас біжить в сю околицю, хотяйби і значно була віддалена; в такім разі біжить охотно і 10 днів.

Мисливі вибирають ся рано, а коли по одно — або дводневній їзді зближать ся до місця, де бачено струсіє і їх сліди відкрито, задержують ся і розбивають шатра. На другий день рано висилають они знов на провіди двох зручних служачих, котрі мають на собі місто одежи лиш пояс. Накидають они на себе козячу скіру, і йдуть вперед, поки не побачать струсів, котрі, як говорять Араби, перебувають все на високо положених місцях. Побачивши струсів служачі кладуть ся на землю. Оден з них лишаєсь на тім самім місци і слідить їх, другий повідомляє о них їздців.

Струсів можна надибати часом разом 30, 40, а навіть і 60, котрі ходять они громадками звичайно в 2—4 пар лише.

Їздці вибирають ся зараз в сторону, де вишукано струсів. Коли зближать ся до їх становиска зсідають з коний, а челядь поїть мірно коні водою, котру верблюди везуть на собі, бо на пустини рідко коли подибаесь жерело. Відтак кождий з їздців бере з собою лиш козячу скіру, а слуга веде в слід за панами верблюдів, котрі везуть на собі лиш вечірний обрік для коний і для себе, а також воду для людий і зьвірят.

По огляненю місця де перебувають струса, їздці розїзджають ся в ріжні сторони і творять коло, окружаюче добичу — але у значнім віддаленю, щоби їх не побачили струси, котрі мають дуже бистрий вір. Служба чекае одалік і посуваесь в простім напрямі доперва тогди, коли побачить всіх їздців на становисках.

Тепер налякані струси утїкають, але надыбують в утечі на розставлених їздців, котрі від сеї хвилї старають ся лиш нагнати струсів назад в коло. В сей спосіб струси через безперестанне бігане туди і назад вибивають ся з сили; бо засоченї ненадійно „не жалують духу" і розганяють ся безнастанно, щоб видобути ся з погубного кола розставлених їздців, котрі їх безвинно знов пострахом змушують до повороту на давне місце. За першим знаком змученя спішать їздці на стадо струсів, котрі розбігають ся і підносять умучені крила в гору. Є то знак цілковитого обезсиленя, в наслідок чого їздці певні добичі звільняють біг коний.

Кождий з їздців вишукує собі одного струса, гонить за ним, доганяе і убиває одним ударом довгої палиці; голова бо струса е нага і дуже слаба — инша часть его тїла видержалаб довше. Сильно вдарений струс паде на землю; а їздець зіскакуе скоро з коня, щоб відтяти ему голову; притім відгинае, о скілько дасть ся его шию від тїла, щоби дорогах пер в крилах не покровавити.

Струс — самець, ударений смертельно, видае жалісні голоси особенно тогди, коли его молоді суть близько — самиця не видае жадного голосу.

Струс дігнаний їздцем е звичайно так змучений, що коли той не хоче его убити, може го легко завести, де схоче, наганяючи его палицею.

По відтятю струсеви голова, здіймають з него ловці старанно скіру з перами так, щоби їх не забрудити і розвішують еї на дерево або на коня, відтак насолюють сильно.

Служба тимчасом розпалюе огонь, приставляе до него горшки і витоплюе на сильнім жарі весь товщ з сих птахів. Потім вливають витоплений товщ в рідміхів зі скіри ніг струсів, бо товщ в чім иншім псуесь. Рослий струс видае тільки товщу, що можна ним наповнити міхи з обох его ніг. В часі висїданя молодих струс бувае дуже худий; і тогди ловлять его лише для пер. Мясо его печуть мисливі на вечеру приправляючи его з мукою і перцем.

Товщу зі струса уживають в Африцї яко приправу до страв пр. так званого „кускусу", або їдять го з хлїбом. Уживають его також Араби яко ліку проти ріжним хоробам, наприклад против пропасниці, хоробам жовчевим і т. п.

Товщ продають на торговицях; а богатші мають все запас его, щоби сим ліком ратувати біднійших в хоробі. Він не е навіть дужа дорогий, бо в гандлю заміннім можна дістати горнець товщу за три горшки рівної з ним ваги.

Пера струсів продають в Тугурті, Легруаті і иньших місцевостях. Скіру струсицї можна купити за 14-16 корон; скіра струса е вже дорожша. Перед здобутем Альжиру Французами, уживано на пустини Сагарі сих красних пер лише до прикраси ними верхів шатер, або затикано їх за соломяні капелюхи. Підошви струсевої уживають Араби до надання обуви більшої тревалости, підкладаючи кавалок еї під пальцї, а другий під запяток. Жил з сих пожиточних птахів уживають Араби яко ниток до вишиваня сїдла і инших скіряних виробів.

Лови на струсів мають для Араба подвійну примину; зиск і приемність. Помимо численних, необходимих приборів до таких ловів займають ся ними не лиш самі богачі. Прилучуесь до них також і бідний іноколи мае вправу. Такий бідний вишукує собі богатого Араба, а той пожичае ему верблюда і коня, видае дві треті части потрібного ячменю, міхів і живности — третю частину мусить він сам доложити і в тім самім відношеню відбуваесь пізнійше і поділ добичі.

Струс е також і з иншого огляду пожиточний. Він нищить велике множество шкідливих гадів і всіляких животин. Струс — оповідають Араби — убивае дзьобом змію і пожирае еї, як також вужі, комахи, шараньчу, ящірки і так зване „гаджі", се е рід комах находячих ся на рослинї повзаючій по земли. Та рослина е так гірка як дерево терпентинове, а листе мае таке саме, як гарбуз. Струс ликае навіть каміне. Пажерливість сего птаха е така велика, що в неволї ликае все, що тільки в окруженю своїм подибае: ножі, кавалки зелїза, прикраси жіночі і т. д.

На пустини боїть ся струс лиш одного ворога, именно чоловіка; лиш сей побіджае его, бо иншому ворогови все опре ся.

Сьвятий Вечір.

Докінчене з 5-ої сторони.

щож ви на се? Ій Богу, вже пора перестати вести те статочне житє, крайня пора перестати! Але ви оба волоцюги і не можете зрозуміти що я думаю.

— Я дуже добре усе розумію, сказав я інспекторови.

— Ти? Хтож ти такий? — він поспитав.

— Я також чоловік, що був колись статочним, відповів я. — Я також колись тїшив ся щастем спокійного житя. Мене також витиснули з него всякі дрібнички. Они тяжили на менї, давили мою душу і все, що було у менї. Я бажав чогось так як ви тепер бажаете. Я почав напиватись і став пияницею. Маю честь представити ся.

Інспектор дививсь на мене мовчки і приглядав ся менї з очевидним вдоволенем. Опісля я завважав як его грубі, червоні уста скривились глумливо під его густим вусом.

— Чи справді так? — спитав він нагло.

— Так е. Omnia mea mecum porto, заявив я.

— В кождім разі хто ти такий? — поспитав він, все ще дивлячись на мене.

— Чоловік. Кождий волоцюга е чоловік і кождий чоловік е волоцюга. Я колись вмів говорити епіграми дуже добре.

— Дуже розумно, сказав інспектор, не зводячи очий з мене.

— Ми також образовані люди, — сказав Яшка. — Можемо балакати з вами дуже добре. Хоч ми люди прості, але розуміемо дещо і також не любимо гарних меблів. Чому маліє ми їх любити? Миж прецінь не сїдаемо нашими лицями на крісла. Ви повинні стати нашим товаришом.

— Я? — скрикнув інспектор. Він відразу витверезив ся.

— Так, ви, пане. Завтра, ми покажем вам такі тайни житя —

— Подай менї футро, зажадав інспектор від Яшки і встав. Він стояв на ногах дуже твердо.

— Що се, де ви збираетесь? — поспитав я.

— Де? Він поглянув на мене і біль малював ся в его великих, телячих очах, опісля задрожав, як колиб нагло мороз пробіг по его тїлї. — Я — я іду до дому.

— Я глянув на его лице, котре нараз стало дуже довге і не промовив більше нї слова.

— Доля приготовила стайню для кождого рода зьвірят і хоч би як та зьвірина копала своїми задними ногами, она все остане в призначенїм собі місци. Ха ха-ха!

— І так інспектор лишив нас. З надвору чути лиш було як кричав своїм сильним, грубим голосом: дорожка!

Мій товариш затих і почав пити пиво рівними, неначе виміреними, глотками. Коли скінчив фляшку почав свистати, бубнячи пальцами по столї.

— Ну і щож дальше? — поспитав я.

— Що дальше? Нїчо. Щож, ви надіялись чого дальшого?

— Так, гостини...

— О так, ми мали добру гостину. Я забув вам сказати: інспектор даровав Яшкови свою калитку. В нїй було двайцять шість рублїв з копійками. О, ми мали добрий празник.

Слава во вишних Богу!

(Коляда).

Бог полюбив наш грішний сьвіт —
Чуднее діло, дивний плян:
Для грішників Христа післав.
Слава во вишних Богу! 3 р.
Слава, Слава,
Слава во вишних Богу!

Бог із любви післав Христа,
Щоб вовзістив Єго слова:
В чім суть спасенія Вітця!
Слава і т. д.

Як чоловік Він тут прожив.
Многих к Вітцю Він приводив
І від гріхів їх всіх обмив.
Слава і т. д.

Він тяжко за нас всіх страдав,
І тим нас грішних оправдав.
За те від нас всіх Він діждавсь:
Слава і т. д.

Після страдання Він воскрес,
Вітця прославив до небес,
За те сьпівають Єму днесь:
Слава і т. д.

Сьмішне.

В Ню-Йорку одного доктора покликали до хорого на горячку. Хоч той доктор був як раз в той час дуже пяний, але пішов. Прийшовши до хорого, він сїв біля него на ліжку і почав мацати ему пульс. Але замість того, щоби взяти руку хорого він помилкою узяв свою ліву руку і почав рахувати удари пульсу. Через хвилину підняв ся і сказав: „І на що ви мене тут кликали?! Той чоловік зовсїм не хорий, а тілько дуже пяний".

* * *

До одної родини прийшов на гостину крівняк. На зустріч ему вибігла мала дитина і спитала: „Вуйку! А где чорт?" — „Який чорт?" спитав здивований вуйко. — „А той, що ти на нїм приїхав". — „Я піхотою прийшов", сказав вуйко. — „А мама виглянули в вікно і кажуть: От еще вуйка до нас чорт несе!"

* * *

Сьвященик: Грицю, таже ти пяний?

Гриць: Е, щоби мене грім трафив, тої парухи я не мав в губі еще від послїдного разу...

Руско-народні часописи краєві.

Артистичний Вістник, ілюстрований місячник посьвячений музиці і плястичним штукам, виходить у Львові під редакцією Олександра Бережницького, Станислава Людкевича і Івана Труша. Передплата: річно 10 корон.

Буковина, виходить в Чернівцях тричі на тиждень з тижневим додатком „Руска Хата". Предплата річно 20 корон.

Вільна Україна, орган українського пролетаріяту. місячник, річно 3 рублї. Видае А. Я. Шабленко. Петербург, Невській 139, помешк. 60.

Воля, орган українскої соціял-демократиї; Львів, ул. Кампіяна, ч. 13. Предплата 3 корони річно.

Гайдамаки, тижневник, видае М. Петрицкий, Львів. ул. Куркова. ч. 5, річно 8 корон.

Господар, хліборобска часопись, місячник. Перемишль, Побереже Франца Йосифа І. Річно 2 корони.

Двірска Служба, часопись для селян Східної Галичини. Видае Анзельм Мозлен в Бучачи.

Дзвінок, часопись для дітий, двотижневник. Річно 6 корон. Львів, ул. Сикстуска 47.

Дзвін. Літературно-наукова часопись. Річно 5 кор. Львів, Хорущина ч. 7.

Діло, щоденна політична часопись, орган „Народної Ради" у Львові. Видае д-р Евген Левицкий. Річно 32 корони.

Добрі Ради, ілюстрована часопись для всїх. Річно 2 корони. Буковина, Стрілецкий кут.

Економіст, економічно-господарский місячник, річно 5 корон. Львів, Ринок, ч. 10, 1 пов.

Католицкий Всхід, виходить чотири рази на рік. корон річно. Львів, ул. Коперника, 36.

Комар, гумористично-сатиричний двотижневник, корон річно. Львів, ул. Чарнецкого, 26.

Літературно-Науковий Вістник, місячник; річно 16 корон. Видае Українско-Руска Видавнича Спілка. Львів ул. Чарнецкого, 26.

Молода Україна, річно 5 корон, видае Василь П...нейко. Львів, ул. Миколая, 18.

Місіонар, місячник, річно 1 корона 20 гелер. Видавництво Чина сьв. Василія В. в Жовкві.

Народна бібліотека, поучаючі книжки, виходять в місяця, річно 2 корони, видае Микола Грабчук, Чернівці.

Народна Часопись, дневник, річно 10 кор. 80 гелерів. Львів, ул. Чарнецкого, ч. 12.

Нива, місячник, посьвячений справам церковним і суспільним, річно 6 корон. Львів, площа сьв. Юра, ч.

Подільский Голос, орган тернопільскої народної организациї, виходить тричі на місяць. Річно 3 корони.

Поступ, тижневник, річно 4 корони, Коломия, Народний Дім.

Праця і Селянин, органи Р. У. П., Львів, Театинська число 8.

Промінь, двотижневник, орган українского учительства. Річно 8 корон. Вашківці над Черемошем, Буковина.

Руслан, дневник, політична часопись. Річно 20 корон. Львів, Площа Домбровского (Хорущини), ч. 1.

Руска Хата, ілюстрований двотижневник. Річно корон. Львів, Бляхарска. ч. 8.

Самостійна Україна, місячник, річно 15 корон. Львів, ул. Батория, ч. 24.

Свобода, тижневник, річно 4 корони, Львів, ул. Батория, ч. 24.

Учитель, двотижневник, орган руского товариства педагогічного, річно 6 корон. Львів, ул. Сикстуска число 47.

Хлїбороб, двотижневник, орган рільництва, річно корони. Чернівці, Новий Сьвіт, 37.

Хлїбороб, тижневник, часопись для українского селяньства. Лубни, Полтавскої губерниї, Росія.